

Avoimesta datasta ja julkisen sektorin tietojen uudelleenkäytöstä annetun direktiivin täytäntöönpanoa valmistelevalle lainsäädäntötyöryhmän työryhmämuistio

Johdanto	2
Valmistelutilanne työryhmän luovuttaessa muistionsa	3
Työryhmän luonnokset hallituksen esitystä varten	5
1 Keskeiset ehdotukset	5
2 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	7
3 Esityksen vaikutukset	7
3.1 Vaikutusten arvioinnista	7
3.2 Taloudelliset vaikutukset	8
3.2.1 Vaikutukset kotitalouksiin	8
3.2.2 Vaikutukset yrityksiin	8
Vaikutukset yrityksiin tiedon hyödyntäjinä	8
Vaikutukset yrityksiin tiedon tuottajina	10
Liikenne-, lentokenttä- ja satamapalvelut	11
Postipalvelut	12
Yhteenveto	12
3.2.3 Vaikutukset julkiseen talouteen	14
Tulonmenetykset ja lisääntyvät kustannukset	14
Vaikutukset kansantalouteen	15
3.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	16
3.3.1 Julkisuuslakiin ja tiedonhallintalakiin tehtävät muutokset	16
Viranomaisille tehtävät tietopyynnöt	16
Kunnat ja kuntayhtymät	17
3.3.2 Tutkimusaineistojen sääntelyn vaikutukset	17
3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset	17
3.4.1 Vaikutukset tutkimusyhteisöön	17
3.4.2 Vaikutukset kansalaisten asemaan yhteiskunnassa ja kansalaisyhteiskunnan toimintaan	19
3.4.3 Vaikutukset kansalliseen turvallisuuteen ja tietosuojaan	19
3.5 Säännöskohtaiset perustelut	20
3.5.1 Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta	20
3.5.2 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta	25
3.5.3 Laki eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä	27
3.5.4 Laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä	35
3.6 Luonnokset lakiehdotuksiksi	42
3.6.1 Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta	42

3.6.2 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain muuttamisesta.....	44
3.6.3 Laki eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä.....	46
3.6.4 Laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä	50

Johdanto

Valtiovarainministeriö asetti 24.4.2020 työryhmän valmistelemaan lainsäädäntömuutokset, joilla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1024, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, avoimesta datasta ja julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä (uudelleenlaadittu) (jäljempänä avoimen datan direktiivi) saatetaan voimaan kansallisesti. Työryhmä asetettiin toimikaudelle 24.4.-30.9.2020.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/98/EY, annettu 17 päivänä marraskuuta 2003, julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä on luonut vähimmäissäännöt julkisen sektorin hallussa olevien asiakirjojen ja tietojen uudelleenkäytölle. Direktiiviä on sen tultua voimaan muutettu direktiivillä 2013/37/EY.

Koska direktiiviin kohdistui edelleen muutostarpeita ja sitä oli jo muutettu huomattavilta osin, Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat kesällä 2019 uudelleenlaaditun avoimen datan direktiivin. Sisällöllisillä muutoksilla on tarkoitus esimerkiksi edistää reaaliaikaista pääsyä dynaamiseen dataan, lisätä arvokkaan julkisen tiedon tarjontaa, puuttua yksinoikeusjärjestelyihin sekä tarkentaa marginaalikustannusten perimistä koskevia periaatteita. Direktiivillä tavoitellaan julkisen sektorin tietovarantojen avaamiseen liittyvän sääntelyn ja avaamisen prosessien yhdenmukaistamista ja tehostamista. Avoimen datan direktiivi on saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä viimeistään 17. heinäkuuta 2021.

Työryhmän tavoitteena oli valmistella avoimen datan direktiivin täytäntöönpanon edellyttämät ja hallituksen tavoitteita edistävät muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Työryhmän tehtävänä oli erityisesti valmistella direktiivin täytäntöönpanoa koskevaa hallituksen esitystä varten:

- luonnokset lakiehdotuksiksi;
- luonnokset lakiehdotusten säännöskohtaisiksi perusteluiksi;
- luonnos keskeisistä ehdotuksista ja pääasiallisista vaikutuksista; sekä
- arvio täytäntöönpanon muista kansallisista toteuttamisvaihtoehdoista, siltä osin, kun työryhmä pitää niitä lainsäädännön kannalta merkityksellisinä.

Työryhmän tuli järjestää työnsä niin, että hallituksen esityksestä voidaan virkamiesvalmistelun jälkeen järjestää lausuntokierros alkusyksystä 2020.

Valtiovarainministeriö asetti 24.4.2020 myös toisen työryhmän valmistelemaan avoimen datan direktiivin täytäntöönpanon edellyttämiä teknisiä ja toiminnallisia kansallisia linjauksia. Tämä työ on osaltaan tukenut lainsäädäntötyöryhmän tehtäviä. Asiantuntijatyöryhmä on lisäksi tuottanut lainsäädäntötyöryhmälle materiaalia vaikutusarviointia varten.

Lainsäädäntötyöryhmän puheenjohtajana toimi lainsäädäntöneuvos Maarit Huotari valtiovarainministeriöstä ja varapuheenjohtajana lainsäädäntöneuvos Virpi Korhonen oikeusministeriöstä. Työryhmän jäseniksi nimettiin hallitussihteeri Heidi Alajoki (valtioneuvoston kanslia), tietohallintopäällikkö Jyrki Paloposki (ulkoministeriö), hallitusneuvos Hanna Helinko (sisäministeriö), vanhempi hallitussihteeri Kosti Honkanen (puolustusministeriö), hallitussihteeri Timo-Ville Nieminen (maa- ja metsätalousministeriö), suunnittelija Merita Erkkilä (liikenne- ja viestintäministeriö), hallitusneuvos Joni Komulainen (sosiaali- ja terveysministeriö), hallitussihteeri Meri Pensamo (työ- ja elinkeinoministeriö), erityisasiantuntija Annika Collin (ympäristöministeriö) ja finanssineuvos Urpo Hautala (valtiovarainministeriö). Ulkoministeriön edustaja ilmoitti 2.6.2020, ettei ulkoministeriö tule jatkossa osallistumaan työryhmän työskentelyyn. Opetus- ja kulttuuriministeriö ei nimennyt työryhmään edustajaa. Työryhmän asiantuntijasihteerinä toimi erityisasiantuntija Antti Helin (valtiovarainministeriö) ja hallinnollisena sihteerinä assistentti Sanna-Mari Kirjalainen (valtiovarainministeriö). Hallitusneuvos Katariina Simonen (opetus- ja kulttuuriministeriö) osallistui työryhmän kokoukseen kutsuttuna asiantuntijana 18.8.2020 ja 1.9.2020, minkä lisäksi hän osallistui tutkimusaineistoa koskevan sääntelyn luonnosteluun.

Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana 15 kertaa. Lisäksi työryhmä on toimikautensa aikana kommentoinut valmistelumateriaalia kirjallisesti. Työryhmä hyväksyi tämän muistion luovutettavaksi kokouksessaan 29.9.2020.

Valmistelutilanne työryhmän luovuttaessa muistionsa

Avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoon liittyvät olennaisesti komission täytäntöönpanosäännökset arvokkaista tietoaaineistoista, joita ei työryhmän luovuttaessa muistionsa ollut käytettävissä. Täytäntöönpanosäännösten on tarkoitus sisältää luettelo arvokkaista tietoaaineistoista sekä tarkempia säännöksiä näiden tietojen saatavuudesta. Työryhmän luovuttaessa muistionsa arviot täytäntöönpanon edellyttämästä yleisestä sääntelystä sekä sen vaikutuksista oli tehtävä direktiivin teemaluettelon sekä asiantuntijoiden oletusten perusteella. Taloudellisten vaikutusten arvio on perustunut näihin olettamiin sekä asiantuntijatyöryhmän ja ulkopuolisen toimeksisaajan selvitykseen. Arvioita on tarkennettava vielä lausuntokierroksen aikana ja esityksen jatkovalmistelussa, kun tiedot arvokkaista tietoaaineistoista ja niiden sääntelystä ovat käytettävissä.

Arvokkaiden tietoaineistojen luettelolla on olennainen vaikutus myös siihen, mitä sääntelyä täytäntöönpanon yhteydessä on muutettava. Työryhmän luonnokset lakiehdotuksiksi sisältävät muutoksia julkisuuslakiin arvokkaiden tietoaineistojen maksuttomuudesta. On kuitenkin todennäköistä, että maksujen ja mahdollisesti myös tietojen saatavuuden osalta on muutettava myös sellaista erityissääntelyä, joka koskee arvokkaiksi säädettäviä tietoja. Tällaisia muutoksia ei ole ollut mahdollista arvioida valmistelun aikana. Lausuntokierroksella, ja kun komission täytäntöönpanosäännöksistä saadaan enemmän tietoa, on kiinnitettävä erityistä huomiota maksuttomuutta koskevien säännösten sekä arvokkaiden tietoaineistojen listan laajempiin vaikutuksiin eri hallinnonalojen sääntelyssä.

Työryhmän luonnokset lakiehdotuksiksi sisältävät myös ehdotuksen julkisesti rahoitetun ja tietovarastossa julkaistun tiedon maksuttomuudesta. Maksuttomuutta koskeva säännös koskisi myös sellaista tutkimusaineistoa, joka kuuluu julkisuuslain soveltamisalaan viranomaisen asiakirjana. Tältä osin ei ole tunnistettu, onko kuitenkin olemassa sellaista viranomaisten hallussa olevaa tutkimusaineistoa koskevaa sääntelyä, joka saattaisi olla ristiriidassa nyt ehdotettavan sääntelyn kanssa. Lausuntokierroksella ja jatkovalmistelussa olisi vielä kiinnitettävä huomiota maksuttomuussääntelyn säädösteknisiin heijastuksiin mahdollisessa tutkimusaineistoa koskevassa erityislainsäädännössä.

Direktiivi asettaa edellytyksiä julkisten yritysten hallussa olevien tietojen saatavuudelle ja esitysmuodolle vain silloin, kun yritys sallii tietojen uudelleenkäytön tai se on esimerkiksi lain nojalla velvoitettu sallimaan tietojen uudelleenkäytön. Kansallisesti on tunnistettu hyvin vähän sellaista sääntelyä, joka suoraan velvoittaisi soveltamisalassa olevien toimialojen yritykset sallimaan tietojen hyödyntämisen kaupallisiin tai muihin tarkoituksiin. Sääntelyllä yrityksille on kuitenkin asetettu velvoitteita esimerkiksi julkistaa tiettyjä tietoja. Työryhmä ei ole työnsä aikana kyennyt riittävästi arvioimaan sitä, missä määrin tällaisen sääntelyn taustalla on tosiasiasa tarkoitus saattaa tieto hyödynnettäväksi tai missä määrin yritykset vapaaehtoisesti sallivat tiedon hyödyntämistä kaupallisiin tai muihin tarkoituksiin. Lausuntokierroksella ja jatkovalmistelussa olisi vielä kiinnitettävä huomiota tähän kysymykseen, erityisesti vaikutusarvioinnin näkökulmasta.

Työryhmän toimeksianto ei kattanut koko hallituksen esityksen luonnosta, vaan työryhmän muistiota on tarkoitus täydentää virkatyönä tehtävillä perusteluosioilla ennen lausuntokierroksen aloittamista. Tässä vaiheessa on mahdollista, että virkatyönä tehdään myös tarvittavia tarkennuksia työryhmän nyt valmistelemiin osioihin.

Työryhmän luonnokset hallituksen esitystä varten

1 Keskeiset ehdotukset

Esitys sisältää ehdotukset sääntelystä, jolla pannaan täytäntöön avoimen datan direktiivi. Sääntely kattaa sellaiset direktiivin velvoitteet, jotka eivät nykyisellään sisälly voimassa olevaan kansalliseen lainsäädäntöön. Tällaisia ovat julkisen sektorin hallussa olevan tiedon osalta arvokkaita tietoaaineistoja ja tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvää tietoa koskevat säännökset sekä säädökset, jotka kohdistuvat julkisten yritysten hallussa olevaan tietoon sekä julkisin varoin tuotettuihin tutkimusaineistoihin. Direktiivi on luonteeltaan minimiharmonisointia: se asettaa vähimmäistaso julkisen sektorin ja julkisten yritysten hallussa olevan tiedon sekä tutkimusaineistojen uudelleenkäytölle. Jäsenvaltioiden on mahdollista säätää pidemmälle menevistä velvoitteista tai toteuttaa pidemmälle meneviä toimenpiteitä edistääkseen tiedon avaamista ja uudelleenkäyttöä.

Muutoksia ehdotetaan julkisuuslakiin ja tiedonhallintalakiin. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi uusi laki eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä ja uusi laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä. Julkisuuslaissa muutettaisiin asiakirjan antamistapojen sääntelyä sen varmistamiseksi, että tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvä tieto on saatavissa sähköisessä muodossa. Lisäksi säädettäisiin arvokkaiden tietojen maksuttomuudesta sekä tätä koskevasta siirtymäsäännöksestä siltä osin kuin arvokkaiden tietoaaineistojen sääntely ei sisälly erityislakeihin. Tiedonhallintalaissa tarkennettaisiin tietoaaineistojen saatavuuden sääntelyä sekä säädettäisiin arvokkaiden tietoaaineistojen sekä tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvien tietojen saatavuudesta. Tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvän tiedon olisi oltava saatavilla heti sen keräämisen jälkeen teknisen rajapinnan kautta ja tarvittaessa myös useana kerralla ladattavana tiedostona, ellei näiden edellytysten noudattaminen aiheuttaisi yritykselle kohtuutonta vaivaa taloudellisista tai teknisistä syistä. Arvokkaiden tietoaaineistojen saatavuutta ja luovuttamisen tapoja koskeva sääntely sekä arvokkaita tietoaaineistoja koskeva asetuksenantovaltuutus sisältyisivät myös tiedonhallintalakiin. Arvokkaiden tietoaaineistojen olisi oltava saatavilla maksutta ja koneluettavassa muodossa, sekä teknisen rajapinnan kautta ja tarvittaessa myös useana kerralla ladattavana tiedostona.

Kansallista liikkumavaraa esitetään hyödynnettävän julkisuuslakiin ehdotettavassa sääntelyssä arvokkaiden tietoaaineistojen maksuttomuuden osalta. Jäsenvaltiot voivat vapauttaa tietyt elimet vaatimuksesta asettaa arvokkaat tietoaaineistot maksutta saataville siirtymäaikana, jos tietoaaineistojen asettamisella maksutta saataville olisi merkittävä vaikutus niiden budjettiin. [Sääntelyä ja poikkeuksen tarvetta arvioidaan tarkemmin, kun komission täytäntöönpanosäädökset ovat käytettävissä.] Muilta osin julkisuuslakiin ja tiedonhallintalakiin nyt ehdotettava sääntely vastaisi sääntelyn sisällön näkökulmasta direktiivin edellyttämää minimitasoa.

On kuitenkin huomattava, että kansallisten yleislakien tai niihin sisältyvien yksittäisten säännösten soveltamisala saattaa jossakin määrin olla direktiivin soveltamisalaa laajempi.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä. Sääntelyllä saatettaisiin kansallisesti voimaan ne velvoitteet, jotka direktiivissä kohdistuvat julkisten yritysten hallussa oleviin asiakirjoihin, jotka liittyvät yleishyödyllisen palvelun tuottamiseen tietyillä toimialoilla, kuten energiahuollossa ja julkisessa henkilöliikenteessä. Lain mukaan julkisen yrityksen, joka sallii hallussaan olevan asiakirjan käytön kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin tai, jonka on sallittava hallussaan olevan asiakirjan tällainen käyttö esimerkiksi lainsäädännön tai kansainvälisten sopimusten nojalla, olisi noudatettava ehdotettuja säännöksiä asiakirjan käytön ehdoista ja asiakirjan antamisen tavoista sekä tietojen antamisesta perittävistä maksuista. Laki ei velvoittaisi julkisia yrityksiä sallimaan hallussaan olevan asiakirjan käyttöä kaupallisiin tai muihin tarkoituksiin.

Silloin kun julkisen yrityksen asiakirjojen uudelleenkäyttö olisi sallittua, asiakirjoista olisi oltava saatavilla niiden olemassa olevat esitysmuodot ja kielitoisinnot. Niiden olisi myös oltava saatavilla koneluettavassa muodossa, jos se olisi tarkoituksenmukaista ja suoritettavissa ilman kohtuutonta vaivaa. Asiakirjoista perittäville maksuille asetettaisiin katto, joka perustuisi asiakirjojen tuottamisen kustannuksiin, mutta joka sallisi myös kohtuullisen tuoton perimisen. Asiakirjojen käyttäjiä olisi kohdeltava tasapuolisesti, ja asiakirjojen käytöstä tehtäviä yksinoikeusjärjestelyjä rajoitettaisiin. Laki sisältäisi myös arvokkaita tietoaineistoja ja tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvää tietoa koskevat velvoitteet suhteessa julkisiin yrityksiin. Arvokkaiden tietoaineistojen olisi oltava saatavilla maksutta ja koneluettavassa muodossa, sekä teknisen rajapinnan kautta ja tarvittaessa myös useana kerralla ladattavana tiedostona. Tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvän tiedon olisi oltava saatavilla heti sen keräämisen jälkeen teknisen rajapinnan kautta, ellei tämä aiheuttaisi yritykselle kohtuutonta vaivaa taloudellisista tai teknisistä syistä. Ehdotettava sääntely vastaisi direktiivin edellyttämää minimitasoa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä. Sääntelyllä saatettaisiin kansallisesti voimaan ne velvoitteet, jotka direktiivissä kohdistuvat julkisin varoin tuotettuihin tutkimusaineistoihin. Lakia sovellettaisiin tutkimusaineistoihin, jotka niiden julkaisija on jo asettanut julkisesti saataville digitaalisesä muodossa. Laissa säädettäisiin sen soveltamisalasta, asiakirjan antamisen tavoista ja ehdoista sekä tietojen antamisesta perittävistä maksuista. Asiakirjojen, jotka ovat tällaista tutkimusaineistoa, olisi oltava uudelleenkäytettävissä niiden olemassa olevissa esitysmuodoissa ja kielitoisintoina. Niiden olisi myös oltava saatavilla koneluettavassa muodossa, jos se olisi tarkoituksenmukaista ja suoritettavissa ilman kohtuutonta vaivaa. Asiakirjojen käytön olisi oltava maksutonta. Asiakirjojen käyttäjiä olisi myös kohdeltava tasapuolisesti, eikä niiden käytöstä saisi

sopia yksinoikeusjärjestelyjä. Ehdotettava sääntely vastaisi direktiivin edellyttämää minimitasoa.

Tutkimusaineistojen osalta direktiivin täytäntöönpano toteutettaisiin osin myös erilliseen hallituksen esitykseen sisältyvällä sääntelyllä: tutkimusaineistojen kuvailutietoja koskevia säännösehdotuksia sisältyisi hallituksen esitykseen laiksi tutkimustietovarannosta. Laki tutkimustietovarannosta koskisi yleisesti tutkimustiedon kuvailutietoja.

2 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Avoimen datan direktiivi on luonteeltaan minimiharmonisointia. Tähän esitykseen sisältyvät säädösehdotukset panevat täytäntöön direktiivin pakottavaa sääntelyä, lukuun ottamatta arvokkaiden tietoaineistojen maksuttomuutta koskevaa siirtymäaikaa, joka on kansallisen liikkumavaran piirissä. Esityksen valmistelussa on arvioitu myös sitä, missä määrin direktiivin täytäntöönpanossa olisi tarpeellista säätää direktiivin liikkumavaran sallimista, pidemmälle menevistä tiedon avoimuutta edistävästä toimenpiteistä tai velvoitteista, ottaen kuitenkin huomioon direktiivin täytäntöönpanon edellyttämän aikataulun. Arvioinnin on tehnyt valtiovarainministeriön asettama asiantuntijatyöryhmä, jossa on ollut edustaja kaikista ministeriöistä lukuun ottamatta ulkoministeriötä. Asiantuntijatyöryhmä on kartoittanut tiedon avaamisen tilannetta ja haasteita työpaatyöskentelyllä sekä teettämällä verkkokyselyn, joka on ollut suunnattu hallinnonalojen sidosryhmille. Tiedon avaamiseen ja uudelleenkäyttöön liittyvät ongelmat eivät kuitenkaan kaikki edellytä ratkaisukseen lainsäädäntöä. Monia niistä on mahdollista ratkaista myös viranomaisten ohjauksella, yhteisten toimintamallien ja linjausten muodostamisella, sekä erilaisilla suosituksilla, joita esimerkiksi tiedonhallintalain nojalla 1.1.2020 perustettu tiedonhallintalautakunta voi antaa. Valmistelussa ei näin ollen tunnistettu sellaisia tarkoituksenmukaisia lainsäädäntöä edellyttäviä toimenpiteitä, jotka olisivat olleet mahdollisia tiukan valmistelu-aikataulun puitteissa.

Valmistelussa on myös arvioitu vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa direktiivin edellyttämät muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Julkisten yritysten asiakirjojen käyttöä ja tutkimusaineistoja koskeva sääntely esitetään koottavaksi uusiin, niitä koskeviin erityislakeihin. Sääntelyn lisäämistä tiedonhallintalakiin tai julkisuuslakiin ei pidetty tässä yhteydessä tarkoituksenmukaisena, sillä sääntelyn kohteena olevat toimijat eivät suurelta osin kuulu lakien soveltamisalaan. Sääntely olisi mahdollista lisätä myös toimialakohtaisesti yleistä etua koskevia palveluja tuottavia yrityksiä koskeviin lakeihin, mutta näiden soveltamisalat eivät ole yhteneviä direktiivin kanssa. Tästä syystä uutta julkisten yritysten asiakirjoja koskevaa lakia pidettiin tarkoituksenmukaisimpana vaihtoehtona.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Vaikutusten arvioinnista

Esityksen valmistelussa vaikutusarviointia on tehty valtiovarainministeriön asettaman asiantuntijatyöryhmän toimesta. Asiantuntijatyöryhmä on toimikautensa aikana tehnyt laadullista analyysiä esityksen vaikutuksista sekä teettänyt ulkopuolisella toimeksisaajalla selvityksen direktiivin täytäntöönpanon taloudellisista vaikutuksista sekä vaikutuksista yritysten ja viranomaisten toimintaan. Tämä selvitys on laadittu elokuussa 2020. Asiantuntijatyöryhmän muistio vaikutusarvioinnista sekä ulkopuolisen toimeksisaajan laatima selvitys on julkaistu valtiovarainministeriön internet-sivuilla tunnuksella VM054:00/2020.

Vaikutusten arviointia on vaikeuttanut arvokkaita tietoaineistoja koskevien komission täytäntöönpanosäädösten puuttuminen. Direktiivin vaikutuksia ei ollut hallituksen esityksen luonnosta valmisteltaessa mahdollista tyhjentävästi selvittää, koska asetuksilla sekä määritellään tarkemmin, mitkä tietoaineistot katsotaan arvokkaiksi tietoaineistoiksi, että säädetään niiden saatavuudesta yksityiskohtaisella tasolla. Koska arvokkaiden tietoaineistojen on oltava saatavilla maksutta, kone-luettavassa muodossa ja ohjelmointirajapinnan kautta, on niitä koskevilla täytäntöönpanosäädöksillä merkittävä rooli, kun arvioidaan sitä, mitä vaikutuksia ehdotetulla lainsäädännöllä olisi. [Vaikutusarviointia täydennetään lausuntokierroksen jälkeen. Täytäntöönpanosäädösten arvioidaan tulevan voimaan vuoden 2021 alussa ja niiden sisällöstä odotetaan tarkempia tietoja syksyn 2020 aikana.]

3.2 Taloudelliset vaikutukset

3.2.1 Vaikutukset kotitalouksiin

Esityksen vaikutukset kotitalouksiin ovat korkeintaan välillisiä. Avoin data on kiinteä osa kotitalouksien ja yksityisten ihmisten elämää. Julkisen sektorin ja julkisten yritysten tietojen helpompi saatavuus ja tietoon perustuva liiketoiminta voivat välillisesti tehdä kotitalouksien arjesta sujuvampaa. Esitettävät lakiehdotukset koskevat kuitenkin vain julkisia yrityksiä, viranomaisia sekä sellaisia toimijoita, jotka julkaisevat julkisin varoin tuotettua tutkimusaineistoa. Ehdotettu sääntely koskee lisäksi vain rajattua joukkoa saatavilla olevista tietoaineistoista.

3.2.2 Vaikutukset yrityksiin

Vaikutukset yrityksiin tiedon hyödyntäjinä

Esityksellä on jonkin verran myönteisiä vaikutuksia yritysten mahdollisuuksiin hyödyntää julkisen sektorin tietoja uudelleen liiketoimintansa. Valtioneuvoston kanslian vuonna 2017 teettämän raportin mukaan yritysten osuus avoimen datan hyödyntäjänä on noussut vuoteen 2016 mennessä yli 60 prosenttiin. Yleisimmät käyttötapaukset liittyvät talouden ja verotuksen tietoaaineistoihin, ympäristöä ja luontoa koskeviin tietoaaineistoihin, väestötietoihin ja paikkatietoaaineistoihin, mutta myös muita aineistoja hyödynnetään ja esimerkiksi kiinnostus ilmasto- ja sää-tietoihin sekä energiankulutukseen liittyviin tietoihin kasvaa. Avoimen datan rooli kasvaa tulevaisuudessa myös tekoälyn käytön yleistyessä.

Avoimen datan avulla luodaan kokonaan uudenlaisia liiketoimintamalleja ja voidaan tehostaa jo olemassa olevaa perinteisempää liiketoimintaa. Tilastokeskuksen vuonna 2014 laatimassa innovaatiotutkimuksessa havaittiin, että avointa dataa hyödyntävät yritykset tekevät markkinoiden kannalta uusia innovaatioita suhteellisesti useammin kuin muut yritykset.

Avoimen datan direktiivin tarkoituksena on edistää eurooppalaisten sisämarkkinoiden syntyä tiedon hyödyntämisessä. Euroopan yhteisön paikkatietoinfrastruktuurin perustamisesta annetun ns. INSPIRE-direktiivin (EU) 2007/2/EY täytäntöönpanon jälkeisten kokemusten perusteella avoimen datan harmonisointi unionin tasolla parantaa suomalaisten yritysten mahdollisuuksia laajentaa liiketoimintaansa muihin jäsenvaltioihin. Arvokkaiden tietoaaineistojen maksuttomuus voi myös vapauttaa suomalaisten yritysten resursseja tutkimus- ja kehitystoimintaan, joka puolestaan voi parantaa niiden kansainvälistä kilpailukykyä.

Aiempi direktiivi julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä siihen tehtyine muutoksineen sekä erityisalojen tiedon avaamista koskeva sääntely, kuten INSPIRE-direktiivi, ovat jo vaikuttaneet positiivisesti tiedon saatavuuteen ja yritysten mahdollisuuksiin hyödyntää sitä. Kansallisesti on myös toteutettu muita kuin lainsäädäntöön kohdistuvia toimenpiteitä tiedon avoimuuden edistämiseksi. Avoimen datan direktiivin sisältämät muutokset ovat hienovaraisempia verrattuna tähän aiempaan kehitykseen ja tähän esitykseen sisältyvillä direktiivin täytäntöönpanoa koskevilla lakiehdotuksilla on tästä syystä vain rajallinen edistävä vaikutus yritysten mahdollisuuksiin hyödyntää julkisen sektorin hallussa olevaa tietoa ja kehittää tiedon pohjalta liiketoimintaa. Valtaosa ehdotetun lainsäädännön piirissä olevista tiedoista on jo saatavilla lainsäädännön edellyttämällä tavalla eri esitysmuodoissa, koneluettavassa muodossa ja ohjelmointirajapintojen kautta.

Ehdotettu tutkimusaineistojen maksuttomuus voi vapauttaa yritysten resursseja uudenaikaiseen tutkimustoimintaan ja vähentää tehotonta päällekkäisten tutkimusaineistojen tuottamista. Kokonaisuudessaan vaikutukset ovat kuitenkin vähäisiä, koska ehdotettu laki koskee vain tutkimusaineisto-ja, jotka on jo asetettu saataville, ja koska julkisin varoin tuotetut

tutkimusaineistot, silloin kun ne julkaistaan, ovat jo yleisesti saatavilla maksutta.

Avoimen datan parempi saatavuus ei yleisesti paranna pienten ja keski-suurten yritysten asemaa suhteessa suuriin yrityksiin, sillä useimmat avointa dataa hyödyntävät yritykset työllistävät yli 250 henkeä. Ehdotetut julkisten yritysten tietoja sekä julkisesti rahoitettua tutkimusaineistoa koskevat yksinoikeusjärjestelyjen kiellot sekä velvoitteet kohdella tietojen uudelleenkäyttäjää tasapuolisesti voivat kuitenkin osaltaan turvata kilpailua avointa tietoa hyödyntävillä aloilla. On kuitenkin huomattava, että julkisten yritysten tietoa koskevan sääntelyn soveltamisala on kapea ja velvoitteita sovelletaan vain silloin, kun julkinen yritys on ensin sallinut tiedon uudelleenkäytön. Lisäksi merkittävimmät tietoaineistot ovat viranomaisten hallussa, joiden on jo voimassa olevan sääntelyn perusteella kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti. Sääntelyn merkitys on näin ollen rajallinen yritysten väliselle kilpailulle.

Vaikutukset yrityksiin tiedon tuottajina

Vaikutukset yrityksiin tiedon tuottajina kohdistuvat lähinnä sellaisiin julkisiin yrityksiin, joiden hallussa olevat asiakirjat tulevat esitetyn sääntelyn piiriin. Esityksen vaikutuksia julkisiin yrityksiin on arvioitu siitä näkökulmasta, mitä taakkaa niihin kohdistuu ehdotetun lain eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä johdosta. Julkisiin yrityksiin voi kuitenkin myös soveltua mitä edellä on todettu esityksen vaikutuksista yrityksiin tiedon hyödyntäjinä.

Ehdotetun lain eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä 1 §:n mukaan lakia sovelletaan yhteisöihin, jotka toimivat erityisen hankintasääntelyn kohteena olevilla yksilöidyillä toimialoilla vesi- ja energiahuollossa, liikenteen ja postipalveluiden alalla, liikenteen harjoittajina rautateiden ja maanteiden julkisten henkilöliikennepalveluiden alalla, lentoliikenteen harjoittajina tai laivanvarustajina siten, että ne tuottavat yleishyödylliseksi katsottavaa palvelua.

Sähköverkkotoiminta, vesihuoltolaitokset ja maakaasuverkkotoiminta
Julkisten yritysten sähköverkkotoiminta ja kantaverkkotoiminta, johon on myönnetty sähkömarkkinalain (588/2013) edellyttämä lupa, tulee ehdotetun lain soveltamisalaan siltä osin, kun kyse on sähkömarkkinalaissa säädetyistä velvollisuuksista, joista muodostuu velvoite tuottaa yleishyödylliseksi katsottavaa palvelua. Vesihuoltolaitosten osalta vastaava sääntely perustuu vesihuoltolakiin (119/2001). Maakaasuverkon siirtoverkko- ja jakeluverkkotoiminta puolestaan ovat maakaasumarkkinalain (587/2017) nojalla luvanvaraista toimintaa, johon kohdistuu velvollisuuksia ja vaatimuksia.

Valmistelussa ei ole tunnistettu näiden toimialojen kohdalla erityissääntelyä, joka velvoittaisi toimialoilla toimivia yrityksiä asettamaan niiden

hallussa olevia, yleishyödyllisen palvelun tuottamiseen liittyviä asiakirjoja saataville kaupallista tai muuta kuin kaupallista uudelleenkäyttöä varten. Ehdotetun lain vaikutukset rajautuisivat sähköverkkotoiminnan, vesihuollon ja maakaasu-verkkotoiminnan osalta näin ollen vain niihin asiakirjoihin, joiden uudelleenkäytön kyseisillä toimialoilla toimivat julkiset yritykset päättävät itse sallia. Valmistelun aikana ei ole ollut mahdollista tarkemmin arvioida uudelleenkäyttöä koskevan uuden sääntelyn mahdollisia vaikutuksia julkisiin yrityksiin tällaisten asiakirjojen uudelleenkäytön osalta. Sääntelyn julkisille yrityksille aiheuttamaa taakkaa kuitenkin lieventää se, että julkinen yritys voi itse tapauskohtaisesti arvioida, onko asiakirjan uudelleenkäytön salliminen niin, että se tulee myös ehdotetun lain soveltamisalan piiriin, sen toiminnan kannalta tarkoituksenmukaista.

Liikenne-, lentokenttä- ja satamapalvelut

Laki liikenteen palveluista (320/2017), jäljempänä liikennepalvelulaki, sisältää sekä yleishyödyllisiä liikenteen palveluita koskevaa sääntelyä, että velvoitteita avata ja asettaa saataville liikenne-palveluihin ja niiden tarjoamiseen liittyvää tietoa. Liikennepalvelulaissa on myös määritelty ne toimivaltaiset liikenteen viranomaiset, jotka voivat unionin sääntelyn kuten palvelusopimusasetuksen (EY) 1370/2007 mukaisesti määrätä ja sopia julkisen palvelun velvoitteita liikenteen toimialalla.

Liikennepalvelulain 154 §:n mukaan liikennemuodosta riippumatta henkilöliikenteen liikkumispalveluiden tarjoajan on huolehdittava siitä, että liikkumispalvelua koskevat olennaiset ajantasaiset tiedot ovat saatavissa tietojärjestelmään luodun yhteyden kautta koneluettavassa ja helposti muokattavassa vakiotietomuodossa vapaasti käytettäväksi avoimen rajapinnan kautta. Liikennepalvelulain 158 §:n mukaan tällaiset tietopalvelut on myös toteutettava oikeudenmukaisin, kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin. Hallituksen esityksen 161/2016 vp mukaan tietojen saatavuuden tavoitteena on ollut edistää erilaisten liikennemuotojen ja liikennepalveluiden yhdistämistä toisiinsa, jolloin kyseessä olisi nyt ehdotetussa sääntelyssä tarkoitettu uudelleenkäyttö ja velvoite sen sallimiseen.

Liikennepalvelulaissa tarkoitettut olennaiset tiedot tulevat ehdotetun lain soveltamisalaan siinä tapauksessa, että liikkumispalvelun tarjoaja on julkinen yritys, joka tuottaa yleishyödyllistä palvelua ja tiedot liittyvät tämän palvelun tuottamiseen. Koska tällaisten tietojen on jo oltava saatavilla koneluettavassa muodossa ja avoimen rajapinnan kautta, ei ehdotettu laki aiheuttaisi merkittäviä kustannuksia tällaisille julkisille yrityksille. Liikennepalvelulaissa ei kuitenkaan säädetä tietojen luovuttamisen maksuttomuudesta. Näin ollen ehdotettu säännös arvokkaiden tietoineistojen maksuttomuudesta saattaa aiheuttaa tulonmenetyksiä tällaisille yrityksille, riippuen arvokkaita tietoineistoja koskevasta komission täytäntöönpanosäädöksistä.

Lain lentoasemaverkoista ja –maksuista (210/2011) säädetään valtion omistaman lentoasemaverkkoyhtiön, eli Finavia Oyj:n, tehtävistä ja velvollisuuksista. Laissa itsessään ei ole säädetty tiedottamiseen tai tiedon luovuttamiseen tai saatavuuteen liittyvistä velvollisuuksista. Lain perusteella lentoasemaverkkoyhtiöllä kuitenkin on yleishyödyllinen palveluvelvoite, joiden tuottamiseen liittyviin asiakirjoihin ehdotettua lakia sovellettaisiin, jos lentoasemaverkkoyhtiö asettaa tällaisia tietoja uudelleenkäytettäväksi.

Postipalvelut

Postitoimintaan sovelletaan erityisalojen hankintalakia sen 10 §:n 1 momentin nojalla vain yleispalvelun osalta. Muu toiminta, kuten postimerkkien myynti, on komission päätöksellä hankinta-säännöistä vapautettua. Postin yleispalvelusta ja sen velvoitteista on säädetty postilaissa (415/2011). Postilain 37 §:n mukaan liikenne- ja viestintävirasto velvoittaa yleispalvelua toteuttavan yrityksen tai muun postiyrityksen ylläpitämään postinumerojärjestelmää. Postinumerojärjestelmää ylläpitävän postiyrityksen tulee pitää postinumerojärjestelmän sisältämät tiedot julkisesti nähtävillä. Tietojen on oltava maksutta saatavilla käyttökelpoisessa muodossa siten, että ne ovat helposti sähköisesti ladattavissa. Hallituksen esityksen HE 272/2016 vp perusteella postinumerojärjestelmän tietojen luovuttamisen tarkoituksena on tietojen käyttäminen uudelleen osana muiden postiyritysten toimintaa, mikä tarkoittaa, että postinumerotiedot olisivat ehdotetun sääntelyn soveltamisalassa.

Jos postinumerot määritellään arvokkaaksi tietoaineistoksi, voi sääntely lisätä Posti oyj:n kustannuksia postinumerotietojen saataville asettamisen osalta. Posti oyj:llä on kuitenkin jo olemassa avoin rajapinta joidenkin tietoaineistojen luovuttamista varten, joten olemassa olevien digitaalisten tietoaineistojen lisäämisen sinne ei voida odottaa aiheuttavan merkittäviä lisäkustannuksia. Koska tietojen on jo nykyisen postilain nojalla oltava saatavilla maksutta, ei arvokkaita tietoaineistoja koskeva maksutomuuden vaatimus aiheuttaisi tulonmenetyksiä.

Yhteenveto

Valtion enemmistöomisteisista ja kokonaan omistamista yrityksistä on tunnistettu seuraavat yritykset, joilla voi olla hallussaan asiakirjoja, jotka liittyvät yleishyödyllisen palvelun tuottamiseen, ja joihin esitetty laki eräiden julkisten yritysten tietoaineistojen uudelleenkäytöstä voisi tulla sovellettavaksi: Finavia Oyj (lentokenttä- ja terminaalipalvelut), Fingrid Oyj (sähkön kantaverkko-toiminta), Gasum Oy (kaasun kantaverkkotoiminta), ja Posti Oyj (postin yleispalvelu). Näistä Finavia Oyj:tä, Fingrid Oyj:tä ja Posti Oyj:tä on ollut mahdollisuus haastatella vaikutusten arvioinnin yhteydessä. Finavia Oyj on arvioinut sille aiheutuvan hallituksen

esityksessä ehdotetusta lainsäädännöstä 13 000 euron kertakustannukset sekä yhden lisähenkilötyövuoden tarve. Muut kolme haastateltua yritystä ovat arvioineet, että lisäkustannuksia ei syntyisi.

Muiden valtion omistamien yritysten osalta ei ole tunnistettu sellaista yleishyödyllisen palvelun velvoitetta, jonka perusteella yrityksen asiakirjat tulisivat direktiivin ja siten esitetyn lainsäädännön soveltamisalan piiriin, vaikka yritys sellaisenaan toimisikin jollain ehdotetun lain eräiden julkisten yritysten tietojen uudelleenkäytöstä 1 §:ssä mainituilla toimialoilla. Tällaisia yrityksiä ovat esimerkiksi Finnair Oyj, joka ei tällä hetkellä tuota yleishyödyllisiä palveluita.

Traffic Management Finland Oy on erityistehtäväyhtiö, joka tuottaa meri- rautatie- ja tieliikenteen ohjauspalveluita sekä kerää ja hallitsee näihin palveluihin liittyviä tietoaineistoja. Traffic Management Finlandille aiheutuvia kustannuksia on arvioitu tarkemmin jäljempänä viranomaisvaikutuksissa.

Kuntaomisteisten yritysten kohdalla on niiden lukumäärän vuoksi vaikeampaa tuottaa saman tarkkuusasteen arvioita hallituksen esityksen vaikutuksista. Kunnat omistavat noin 150 energiahuollossa toimivaa yritystä, joista noin 100 tuottaa kaukolämpöä, jonka osalta ei kuitenkaan ole kansallista lainsäädäntöä, joka muodostaisi yleishyödyllisen palvelun velvoitteen, joka toisi niiden hallussa olevia asiakirjoja ehdotetun lain soveltamisalaan. Loppujen noin 50 yrityksen osalta noin 20 yrityksen pääasiallinen toimiala on sähkön jakelu, johon voi liittyä sähkömarkkinalaissa tarkoitettua kantaverkkotoimintaa. Kunnat omistavat myös noin 70-80 yritystä, joiden toimiala on veden otto, puhdistus ja jakelu, ja joihin mahdollisesti sovelletaan vesihuoltolakia.

Lisäksi on yhdeksän yritystä, jotka tuottavat kuljetuspalveluita tai ilma-liikennettä palvelevaa toimintaa, joihin liikennepalvelulaki tai laki lentoterminaliverkosta ja –palveluista voivat tulla sovellettavaksi. Kuntien määräysvallassa on myös 20 satamayhtiötä, joihin liikennepalvelulain säännös olennaisten tietojen saatavuudesta voi tulla sovellettavaksi.

Kokonaisuutena arvioiden ehdotetun lain vaikutus julkisten yritysten toimintaan olisi vähäinen. Vaikutuksia ei kuitenkaan ole mahdollista kattavasti arvioida, ennen kuin komission arvokkaita tietoaineistoja koskevista täytäntöönpanosäädöksistä tiedetään enemmän. Pääsääntöisesti julkinen yritys päättää kuitenkin aina itse, salliiko se hallussaan olevien asiakirjojen uudelleenkäytön. Arvokkaita tietoaineistoja koskevan sääntelyn lisäksi olennaisimmat vaikutukset koskisivat edellytystä siitä, että tiheästi päivittyvän tiedon on oltava saatavilla ohjelmointirajapinnan kautta ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona. Se, milloin kyse on tiheästi päivittyvästä tiedosta, joka on muuttuvaa ja nopeasti vanhentuvaa, olisi arvioitava tapauskohtaisesti, minkä vuoksi sääntelyn vaikutuksia ei ole mahdollista arvioida kattavasti ennalta. Saatavuus rajapinnan kautta ei kuitenkaan ole ehdoton edellytys, ja tapauskohtaisesti

ehdotettu laki sallisi julkisen yrityksen huomioida sille aiheutuva taloudellisista ja teknisistä syistä aiheutuva taakka suhteutettuna tiedon uudelleenkäyttöarvoon.

3.2.3 Vaikutukset julkiseen talouteen

Tulonmenetykset ja lisääntyvät kustannukset

Esitetty muutos julkisuuslain 34 §:n 1 momenttiin siitä, että arvokkaat tietoaineistot on luovutettava tai asetettava saataville maksutta, tarkoittaa, että tällaiset pyynnöt on käsiteltävä budjettirahoitteisesti omakustannuseriaatteen sijaan.

[Jäljempänä esitettävät arviot täytäntöönpanon taloudellisista vaikutuksista perustuvat asiantuntijatyöryhmän ja ulkopuolisen toimeksisaajan selvityksiin eikä lainsäädäntötyöryhmä ole arvioinut niitä erikseen oman työnsä kuluessa. Kustannuksia arvioidessa ei ole ollut käytössä arvokkaista tietoaineistoista annettuja komission täytäntöönpanosäädöksiä, mistä syystä arvioita on pidettävä suuntaa-antavina. Arvokkaiden tietoaineistojen osalta arvio on perustunut direktiivin johdantokappaleeseen 66 sekä liitteessä I mainittuihin teemakategorioihin (paikkatiedot, maan havainnointi ja ympäristö, säätiedot, tilastotiedot, yritys- ja yritysten omistustiedot, liikkuvuustiedot).]

Arvokkaiden tietoaineistojen maksuttomuus vaikuttaa erityisesti Patentti- ja rekisterihallitukseen, joka arvioi menettävänsä 2,8 miljoonan euron vuositulot, ja Maanmittauslaitokseen, joka arvioi menettävänsä 200 000 euron vuositulot. Lisäksi oikeusrekisterikeskus arvioi menettävänsä 50 000 euron vuositulot. Osa arvokkaista tietoaineistoista on kuitenkin jo maksutta saatavilla, mikä vähentää esityksen vaikutusta tällaisia tietoaineistoja hallussaan pitävien viranomaisten budjettiin. Esimerkiksi Luonnonvarakeskus, Digi- ja väestötietovirasto, Kansaneläkelaitos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Suomen ympäristökeskus ja Ilmatieteen laitos eivät arvioi menettävänsä ehdotetun julkisuuslain 34 §:n 1 momentin muutoksen johdosta tuloja.

Edellä mainittujen kolmen viranomaisen tulonmenetyksen lisäksi tietojen luovuttamisen järjestelyiden ja teknisten ratkaisujen arvioidaan lisäävän viranomaisten kustannuksia. Viranomaisten, joilla on hallussaan arvokkaita tietoaineistoja, on tehtävä tarpeelliset hallinnolliset ja tietojärjestelmien muutokset, jotta tieto on mahdollista luovuttaa ohjelmointirajapinnan kautta julkisuuslain 14 §:n 4 momentissa säädetyn määräajan puitteissa. Tiheästi päivittyvän tiedon kohdalla rajapintaa ei kuitenkaan ole välttämätöntä toteuttaa tämän ajan kuluessa, koska ehdotetun tiedonhallintalain 24 a §:n mukaan tiheästi päivittyvän tiedon rajapinnan kautta luovuttamista harkitessa viranomaisen on mahdollista ottaa huomioon

rajapinnan toteuttamisesta aiheutuva tekninen ja taloudellinen taakka sekä se, kuinka merkittävä taloudellinen tai sosiaalinen uudelleenkäytön potentiaali kyseisellä tiedolla on.

Viranomaisten kertakustannuksiksi, joihin kuuluvat esimerkiksi ohjelmointirajapintojen toteuttaminen tai laajentaminen, on arvioitu yhteensä 2 912 000 euroa, josta Patenti- ja rekisterihallituksen osuus on 1 000 000 euroa, Traffic Management Finland Oy:n 400 000 euroa, Ilmatieteen laitoksen 325 000 euroa, oikeusministeriön ja oikeusrekisterikeskuksen 300 000 euroa, Digi- ja väestötietoviraston 250 000 euroa, Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) 225 000 euroa, eduskunnan 180 000 euroa, Opetushallituksen 92 000 euroa, Maanmittauslaitoksen 60 000 euroa, Väyläviraston 50 000 euroa, ja eduskunnan 50 000 euroa. Lisäksi on tunnistettu kertaluonteisia lisä-henkilöstön tarpeita: kaksi henkilötyövuotta Kansaneläkelaitoksessa, yksi henkilötyövuosi Tilasto-keskuksessa, ja 0,2 henkilötyövuotta Tukesissa.

Viranomaisten jatkuviksi kustannuksiksi, joihin kuuluu esimerkiksi tietojärjestelmien ylläpito, on arvioitu yhteensä 972 000 euroa vuodessa, josta Patenti- ja rekisterihallituksen osuus on 600 000 euroa, oikeusministeriön 200 000 euroa, Traffic Management Finland Oy:n 75 000 euroa, Opetus-hallituksen 30 000 euroa, Digi- ja väestötietoviraston 17 000 euroa, Ilmatieteen laitoksen 15 000 euroa, Väyläviraston 15 000 euroa, eduskunnan 12 000 euroa ja Tukesin 8000 euroa vuodessa. Näiden kustannusten lisäksi täytäntöönpano edellyttää 5,9 henkilötyövuoden verran lisää jatkuvia henkilöstöresursseja, joista 2,5 Digi- ja väestötietovirastossa, kaksi oikeusministeriössä ja oikeus-rekisterikeskuksessa, 0,8 eduskunnassa, 0,5 Maanmittauslaitoksessa, 0,5 Tilastokeskuksessa ja 0,1 opetushallituksessa.

Eniten esitys vaikuttaisi siis Patenti- ja rekisterihallitukseen, jonka tulonmenetykset ja lisääntyneet kustannukset olisivat 3,4 miljoonaa euroa vuodessa ja kertakustannukset miljoona euroa. Tämä perustuu oletukseen, että yritysten perus- ja omistajatiedot ovat arvokkaita tietoaineistoja.

Selvitetyn perusteella esityksestä syntyvät julkisen talouden tulonmenetykset olisivat siis 3 050 000 euroa vuodessa, jatkuvat kustannukset 972 000 euroa vuodessa ja lisähenkilöstön tarve 5,9 henkilötyövuotta. Kertaluonteiset kustannukset olisivat yhteensä 2 912 000 euroa ja kertaluonteinen lisähenkilöstön tarve 3,2 henkilötyövuotta. Jos yhden henkilötyövuoden kustannukseksi määritellään valtion työntekijöiden mediaanipalkan perusteella yleis- ja sivukuluineen 74 154 euroa vuodessa, olisivat jatkuvat kustannukset ja tulonmenetykset yhteensä noin 4,5 miljoonaa euroa vuodessa.

Kokonaisuutena lainsäädännöllä on todennäköisesti Suomen työllisyyteen ja talouskasvuun positiivinen vaikutus, joka jää kuitenkin hyvin pieneksi, sillä useita lainsäädännön edellyttämiä toimia kuten tietojen avaamista rajapintojen avulla maksutta on jo tehty. Avoimen datan markkinoiden kooksi on arvioitu 0,1-1,6 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta, ja arvio markkinoiden arvosta vaihtelee 400 miljoonasta eurosta 3,3 miljardiin euroon. Markkinan arvioidaan jatkossa kasvavan vuosittain 7-15 prosenttia. Työllisyyden osalta avoimen datan yrityksissä arvioidaan työskentelevän noin 2300 henkilöä kokoaikaisesti avoimeen dataan liittyvissä tehtävissä, ja noin 8400 henkilöä osa-aikaisesti avoimeen dataan liittyvissä tehtävissä. Komission PSI-direktiivin vaikutuksia ja sen uudistamista koskevassa selvityksessä SWD(2018) 127 on arvioitu, että avoimen datatalouden tietointensivisistä työpaikoista neljä viidestä perustuu nimenomaan julkisen sektorin tiedon uudelleenkäyttöön. Julkisen sektorin tiedolla on siis huomattava rooli avoimen datojen markkinoissa ja niiden kasvussa.

Ehdotetussa lainsäädännössä edistetään julkisen sektorin hallussa olevien tietojen kaupallisen uudelleenkäytön mahdollisuuksia. Tällaisia edistäviä muutoksia ovat esimerkiksi julkisille yrityksille asetettava tietojen uudelleenkäytöstä perittävien maksujen katto sekä viranomaisten ja julkisten yritysten velvollisuus asettaa arvokkaat tietoaaineistot saataville maksutta ja koneluettavassa muodossa rajapintojen kautta. Näiden muutosten vaikutuksia yritysten toimintaan on käsitelty tarkemmin edellä.

3.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

3.3.1 Julkisuuslakiin ja tiedonhallintalakiin tehtävät muutokset

Viranomaisille tehtävät tietopyynnöt

Esitettyjen muutosten vaikutusta viranomaisille osoitettuihin tietopyyntöihin ei ole voitu täysin luotettavasti arvioida, mutta ne jäisivät oletettavasti vähäisiksi. Ehdotettu sääntely koskee ensisijaisesti sitä tapaa, jolla viranomaisen hallussa olevat tiedot on asetettava saataville, ja kohdistuu rajattuihin tietojoukkoihin. Tällaisesta tiedon helpommasta saatavuudesta ei ole tunnistettu johtuvan ilmeistä vaikutusta tietopyyntöjen määrään. Tätä tukee se, että sääntelyn kohteena olevat tiedot ovat laadullisesti hyvin erilaisia kuin viranomaisilta tyypillisesti pyydettävät tiedot. On kuitenkin huomioitava, että tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvää tietoa koskevat tietopyynnöt saattavat tapauskohtaisesti olla tavallista työläämpiä käsitellä ja ratkaista, mikäli tieto ei jo ole saatavilla rajapinnan kautta.

Kunnat ja kuntayhtymät

Ehdotetuilla muutoksilla on vaikutuksia kuntien toimintaan joko niin, että kunta tai kuntayhtymä tuottaa ja ylläpitää arvokkaita tietoaaineistoja tai tiheästi päivittyvää tietoa, tai niin, että kunta omistaa julkisia yrityksiä, joilla on asiakirjoja, joihin ehdotettu laki eräiden julkisten yritysten tietojen uudelleenkäytöstä tulee sovellettavaksi.

Kuntien hallussa saattaa olla sellaista tiheästi päivittyvää tietoa, jonka uudelleenkäyttö edellyttäisi rajapinnan toteuttamista. Yksittäisen kunnan kohdalla kyseeseen voi tulla tiedonhallintalain 24 a §:ssä mainittu taloudellinen tai tekninen syy, jonka vuoksi rajapintaa ei tarvitsisi kuitenkaan toteuttaa. Mahdollisuudet ja valmiudet rakentaa erilaisia tietopalveluja ja tuoda tietoa saataville riippuvat paljon kunnan koosta ja käytössä olevista resursseista, jonka vuoksi tiheästi päivittyvän tiedon kohdalla arviointi olisi tehtävä tapauskohtaisesti. Lisäksi kuntien ja kuntayhtymien tuottamia tietoaaineistoja voidaan kerätä yhteisiin tietopalveluihin, mikä osaltaan tukee niiden uudelleenkäyttöä ja hyödyntämistä ja vähentää yksittäiselle tiedontuottajalle syntyvää taakkaa.

Vaikutusten arvioinnin yhteydessä on pyydetty Helsingin seudun liikenteeltä (HSL) arviota direktiivin täytäntöönpanon vaikutuksista, koska sen toimintaan liittyy erilaisten liikenteen tietoaaineistojen ja tiheästi päivittyvän tiedon kerääminen ja julkaiseminen. HSL on arvioinut, ettei täytäntöönpano aiheuttaisi sille lisäkustannuksia.

Arvokkaiden tietoaaineistojen osalta tarkempia vaikutuksia ei kuitenkaan voida kuntien ja kuntayhtymienkään osalta vielä arvioida.

3.3.2 Tutkimusaineistojen sääntelyn vaikutukset

Ehdotettu laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä koskee sen 3 §:n 2 momentin osalta tutkimusaineistoja, jotka julkiset tutkimuslaitokset tai viranomaiset ovat tuottaneet ja asettaneet julkisesti saataville sähköisessä muodossa ja jotka ovat myös viranomaisen julkisia asiakirjoja. Näiden asiakirjojen olisi jatkossa oltava saatavilla maksutta. Valmistelun yhteydessä ei ole havaittu, että tieteellistä tutkimusta tekevät viranomaiset olisivat tähänkään asti asettaneet tutkimusaineistojaan julkisesti saataville maksullisena, joten vaikutukset tutkimusta harjoittaviin ja julkaiseviin viranomaisiin jäisivät vähäisiksi.

3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

3.4.1 Vaikutukset tutkimusyhteisöön

Ehdotettu laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä koskee tutkimusaineistoja, jotka on tuotettu tai laadittu julkisesti rahoitetun tutkimustoiminnan yhteydessä ja jotka on jo asetettu julkisesti saataville sähköisessä muodossa. Ehdotetussa laissa säädettäisiin näiden aineistojen saatavuudesta maksutta, kaikissa olemassa olevissa esitysmuodoissa, sekä ilman syrjiviä käyttöehtoja tai yksinoikeuksia. Tällainen helpompi saatavuus osaltaan edistäisi tieteen avoimuutta ja madaltaisi kynnyksiä tehdä uutta tutkimusta jo tuotettujen aineistojen pohjalta.

Avoimuus on yksi tieteen perusperiaatteista. Suomessa Tieteellisten seurain valtuuskunta koordinoi tieteen avoimuutta ja koordinaatiota ohjaa Avoimen tieteen ja tutkimuksen kansallinen ohjaus-ryhmä, joka valmistelee parhaillaan muun muassa tutkimusaineistojen ja –menetelmien avoimen saatavuuden linjausta sekä tutkimusdatan avoimen saatavuuden osalinjausta. Ehdotettu laki tukee jo käynnissä olevia toimia tieteen avoimuuden edistämiseksi, mutta esityksen vaikutuksia ei voida pitää erityisen merkittävänä, koska avoimuuden periaatteet ovat jo yleisesti omaksuttuja suomalaisessa tutkimusyhteisössä ja ehdotettu sääntely koskee ainoastaan sitä, millä tavoin jo julkaistu aineisto olisi asetettava saataville.

Ehdotus saattaa vähentää jossain määrin erilaisten tutkimusorganisaatioiden tutkimusaineiston luovuttamisesta saamia tuloja. Esimerkiksi Suomen Akatemian myöntämän tutkimusrahoituksen ehtona on kuitenkin, että tutkimusaineiston on oltava avoimesti saatavilla mahdollisimman pian tutkimustulosten julkaisemisen jälkeen, ellei laista tai muusta perustellusta syystä muuta johdu. Näin ollen vaikutusta ei voida pitää merkittävänä.

Jos tutkimuslaitos tai –organisaatio ei halua, että laki tulee sovellettavaksi tiettyyn aineistoon, on sen mahdollista olla asettamatta tällaista tutkimusaineistoa julkisesti saataville. Tällä voisi olla myös tutkimusaineistojen saatavuuden kannalta päinvastainen vaikutus: tutkimusainestoa, joka muuten asetettaisiin julkisesti saataville, ei enää julkaistaisi sen takia, että ehdotetun lain ei haluttaisi tulla sovellettavaksi siihen. Tätä vaikutusta voidaan pitää lähinnä teoreettisena, sillä aineiston julkaiseminen on tyypillisesti yksi julkisen rahoituksen ehdoista.
Vaikutukset julkisen hallinnon tiedonhallintaan

Ehdotetuilla muutoksilla julkisuuslakiin ja tiedonhallintalakiin sekä ehdotetulla sääntelyllä julkisten yritysten tiedoista ja julkisin varoin tuotetuista tutkimusaineistoista ei olisi merkittäviä välittömiä vaikutuksia julkisen hallinnon tiedonhallintaan. Ehdotettu sääntely koskee tiedon luovuttamisen tapoja ja muotoja sen uudelleenkäyttöä varten, eikä viranomaisten omaa tietoaineistojen hyödyntämistä, joskin ehdotus voi osaltaan myös tukea tietoaineistojen hyödyntämistä viranomaisten kesken, siltä osin kuin ne käyttävät toistensa julkisesti avaamaa tietoa. Tietojärjestelmien osalta ehdotettu sääntely velvoittaa viranomaisia tuomaan

enemmän julkisia tietoaineistoja saataville teknisten rajapintojen kautta, minkä vaikutuksia viranomaisten toimintaan ja julkiseen talouteen on arvioitu edellä. Ehdotettu sääntely jättää viranomaisten omaan harkintaan sen, miten säädetyt velvoitteet käytännössä täytetään.

Esityksellä ei muilta osin ole välittömiä vaikutuksia tiedonhallintayksiköihin, tietovarantoihin, tietoaineistojen arkistointiin tai tietoturvallisuuteen. Esitys ei koske asiakirjojen salassapitoa eikä se vaikuta viranomaisten henkilötietojen käsittelyyn. Tarkempia tietosuoja-vaikutuksia on arvioitu jäljempänä. Esityksen edellyttämien toimenpiteiden seurauksena joidenkin tiedonhallintayksiköiden on todennäköisesti muutettava tiedonhallintamallejaan, jossa yhteydessä niiden on tarvittaessa tehtävä tiedonhallintalaissa tarkoitettu muutosvaikutusten arviointi omalta osaltaan.

3.4.2 Vaikutukset kansalaisten asemaan yhteiskunnassa ja kansalaisyhteiskunnan toimintaan

Julkisuuslakia ehdotetaan muutettavaksi niin, että arvokkaiden tietoaineistojen luovuttamisesta ei perittäisi maksuja. Tältä osin kansalaisilta tietopyynnöistä perittävien maksujen määrä voi mahdollisesti laskea. Julkisuuslain 34 §:n 1 momentti edellyttää kuitenkin jo voimassa olevassa muodossaan maksuttomuutta useissa tilanteissa, esimerkiksi kun asiakirja luovutetaan sähköisessä muodossa sähköpostitse. Näin ollen tilanteet, joissa ehdotettu sääntely käytännössä lisäisi maksuttomuutta suhteessa kansalaisiin, jäävät luultavasti lukumäärältään vähäisiksi.

Julkisuuslakia ja tiedonhallintalakia ehdotetaan muutettaviksi niin, että tiheästi päivittyvät tiedot sekä arvokkaat tietoaineistot olisi pyynnöstä asetettava saataville koneluettavassa muodossa ja tarvittaessa ohjelmointirajapinnan kautta. Koneluettavassa muodossa olevia ja ohjelmointirajapinnan kautta noudettavia tietomassoja on mahdollista analysoida ja arvioida tietokoneohjelmien avulla, mikä voi edistää viranomaisen toiminnan tehokkuuden, laadun ja tuloksellisuuden läpinäkyvyyttä. Vaikutusta kuitenkin pienentää se, että useimmat tällaiset viranomaisten tai julkisten tutkimuslaitosten tietoaineistot ovat jo julkisesti saatavilla direktiivin edellyttämässä muodossa ja että tällaisten havaintojen ja arvioiden tekeminen vaatii tavallista enemmän muun muassa tietoteknistä ja tilastotieteellistä osaamista. Näin ollen esityksen vaikutukset jäänevät näiltä osin vähäiksi.

3.4.3 Vaikutukset kansalliseen turvallisuuteen ja tietosuojaan

Ehdotetut muutokset julkisuuslakiin ja tiedonhallintalakiin sekä ehdotettu julkisten yritysten tietoja koskeva sääntely eivät koske asiakirjoja, jotka ovat salassa pidettäviä tai jotka eivät ole saatavilla henkilötietojen

suojaamisen nojalla. Julkisista asiakirjoista voi kuitenkin joissakin tapauksissa olla mahdollista niitä yhdistelemällä luoda tai saada selville tietoja, joiden sisältöä viranomainen ei alkuperäisiä asiakirjoja luovuttaessaan ole voinut tietää tai arvioida. Aikaisemmin tietoja on yhdistelty manuaalisesti fyysisistä asiakirjoista, jolloin sekä asiakirjojen saatavuus, että rajalliset resurssit ovat rajoittaneet sitä, mitä tietojen yhdistelemällä on mahdollista saada selville.

Julkisuuslain 16 §:n 2 momentin mukaan tietojen antaminen kopiona teknisenä tallenteena tai muussa sähköisessä muodossa on viranomaisen harkinnassa, jollei toisin säädetä. Kyseiseen lainkohtaan ehdotetaan muutosta, jonka perusteella sähköisessä muodossa olevasta tiheästi päivittyvästä julkisesta asiakirjasta olisi ilman viranomaisen harkintamahdollisuutta oikeus saada kopio sähköisessä muodossa, jos asiakirja ei sisällä henkilötietoja. Ehdotetun tiedonhallintalain 24 a §:n ja 24 b §:n mukaan viranomaisen olisi luovutettava arvokkaita tietoaineistoja sekä tiheästi päivittyvää tietoa ohjelmointirajapintojen kautta tai useana kerralla ladattavana tiedostona. Vastaava sääntely sisältyisi myös julkisten yritysten tietojen uudelleenkäyttöä koskevaan lakiin.

Koska rajapinnan kautta saatavilla olevaa sähköisessä muodossa olevaa tietoa on mahdollista analysoida ja yhdistellä koneellisesti, rajapintojen laajempi käyttö lisää riskiä, että julkisista tietoaineistoista voidaan yhdistelemällä muodostaa tietoja, joiden avulla voidaan saada selville muutoin salassa pidettäväksi säädetty seikka. Suurin osa tällaisista yhdistelemiselle alttiista tietoaineistoista, kuten paikka- ja liikennetiedot, on kuitenkin jo avattu koneluettavassa muodossa ja rajapintojen kautta sekä kansallisten toimien että erilaisten EU-säädösten kuten INSPIRE-direktiivin ja ITS-direktiivin myötä.

Edellä kuvatuista syistä esityksellä ei katsota olevan merkittäviä vaikutuksia kansalliseen turvallisuuteen tai tietosuojaan.

3.5 Säännöskohtaiset perustelut

3.5.1 Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta

1 §. Lain tarkoitus. Pykälän 2 momentti kumottaisiin. Kyse on informatiivisesta säännöksestä, jonka mukaan lailla pannaan täytäntöön eräiltä osin julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä annettun direktiivin [2003/98/EY](#) muuttamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi [2013/37/EU](#). Uudelleenlaadittu direktiivi edellyttäisi muutosta säännökseen, mutta sen päivittäminen ei ole tarkoituksenmukaista säännöksen tarpeettomuuden vuoksi. Säännös voisi lisäksi olla harhaanjohtava, sillä avoimen datan direktiivin täytäntöönpano koskettaa kansallisesti useampia säädöksiä.

19 §. *Tietoaineistojen sähköiseen muotoon muuttaminen ja saatavuus.* Pykälän 2 momentin loppuun lisättäisiin virke, jonka mukaan lain 24 a §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvokkaiden tietoaineistojen on oltava saatavilla koneluettavassa muodossa. Velvoite asettaa tiedot saataville koneluettavassa muodossa kohdistuisi sellaisiin arvokkaisiin tietoaineistoihin, jotka on yksilöity [komission täytäntöönpanosäädöksissä] ja joista on kansallisesti säädetty joko erityislaissa tai uuden tiedonhallintalain 24 a §:n 3 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella. Säännös koskee sitä esitysmuotoa, jossa tiedot annetaan sille, jolla on oikeus saada tietoja.

Momentissa säädettäisiin edelleen viranomaisen velvollisuudesta huolehtia, että tietoaineisto on saatavilla ja hyödynnettävissä yleisesti käytettävässä koneluettavassa muodossa kuvailutietoineen, jos tietoaineisto voidaan saattaa alkuperäisestä muodosta suoraan koneluettavaan muotoon. Tämä säännös jättää viranomaiselle harkintaa siitä, mitkä tietoaineistot sille muodostuvat siten, että tietoaineisto on koneluettavassa muodossa. Arvokkaiden tietoaineistojen osalta velvoite asettaa tiedot saataville koneluettavassa muodossa olisi kuitenkin ehdoton. Säännös edellyttäisi viranomaisia, jonka hallussa on arvokkaita tietoaineistoja, asettamaan nämä aineistot saataville koneluettavassa muodossa riippumatta siitä, missä muodossa aineisto on tuotettu tai missä muodossa sitä säilytetään. Säännös ei olisi itsenäinen vaan sitä tulisi tulkita tiedonsaantioikeuksia ja käsittelyoikeuksia koskevien säännösten kanssa: tietojen antamisesta säädettäisiin edelleen joko julkisuuslaissa tai erityislaissa.

Pykälän 2 momenttiin lisättävä säännös arvokkaiden tietoaineistojen koneluettavasta muodosta perustuisi direktiivin 5 artiklan 8 kohtaan, jonka mukaan arvokkaat tietoaineistot on asetettava saataville uudelleenkäyttöä varten koneellisesti luettavassa muodossa sopivien API-rajapintojen kautta ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona (bulk download). Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tästä velvollisuudesta koneluettavan muodon osalta ja se vastaisi tältä osin direktiivin edellyttämää minimiharmonisoinnin tasoa. Muilta osin 5 artiklan 8 kohtaa vastaava sääntely sisältyisi uuteen 24 b §:ään.

24 a §. *Tiheästi päivittyvän tiedon saatavuus.* Pykälässä säädettäisiin tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvän tiedon luovutuksen tavasta ja saatavuudesta. Pykälä olisi uusi ja se perustuisi avoimen datan direktiivin pakottavaan sääntelyyn. Tiheästi päivittyvä tieto on 5 artiklan 5 kohdan mukaan asetettava saataville uudelleenkäyttöä varten heti sen keräämisen jälkeen sopivien API-rajapintojen kautta ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona (bulk download). Kuitenkin 5 artiklan 6 kohdan mukaan, jos julkisen sektorin elimen taloudelliset ja tekniset valmiudet eivät riitä tällaisen tiedon asettamiseen saataville 5 kohdassa tarkoitettulla tavalla, vaan tämä aiheuttaisi kohtuuttoman taakan, tieto on asetettava uudelleenkäytettäväksi sellaisella aikavälillä tai sellaisin tilapäisin teknisin rajoituksin, jotka eivät tarpeettomasti haittaa sen taloudellisen ja sosiaalisen potentiaalin hyödyntämistä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tiheästi päivittyvän tiedon saatavuutta koskevista velvoitteista, sekä niistä edellytyksistä, joiden täytyessä velvoitteita tulisi pääsääntönä noudattaa. Tiedon on oltava pyynnöstä saatavilla teknisen rajapinnan kautta heti sen keräämisen jälkeen ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona, jos tiedon saajalla on siihen erikseen laissa säädetty tiedonsaantioikeus ja oikeus käsitellä näitä tietoja, tieto ei sisällä henkilötietoja, tieto päivittyy tiheästi tai reaaliaikaisesti ja tieto on sisällöltään muuttuvaa tai nopeasti vanhenevaa. Kaikkien edellytysten on täyttyvä. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin tiedonsaantioikeutta koskevasta edellytyksestä. Säännöstä tulisi tulkita tiedonsaantioikeuksia ja käsittelyoikeuksia koskevien säännösten kanssa: velvollisuus tai oikeus tietojen luovuttamiseen seuraisi edelleen julkisuuslaissa tai erityislaissa säädetyn mukaisesti. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan velvoitteita ei sovellettaisi tietoon, joka sisältää henkilötietoja. Avoimen datan direktiivi ei sovellu asiakirjoihin, jotka eivät ole saatavilla tai joiden saatavuutta on rajoitettu asiakirjojen saatavuutta koskevien menettelysääntöjen perusteella henkilötietojen suojaamiseksi (1 artiklan 2 kohdan h alakohta). Pykälän 1 momentin 3 ja 4 kohdassa säädettäisiin tiedon luonnetta koskevista edellytyksistä, jotka vastaisivat avoimen datan direktiivissä määriteltyä dynaamista dataa. Direktiivin 2 artiklan 8 kohdassa dynaamisen datan määritellään tarkoittavan digitaalisessa muodossa olevia asiakirjoja, joita päivitetään tiheästi tai reaaliaikaisesti erityisesti niiden vaihtelevuuden tai nopean vanhenemisen vuoksi. Lisäksi direktiivin 2 artiklan 8 kohdassa tuodaan esiin, että antureiden tuottama data katsotaan tyypilliseksi dynaamiseksi dataksi. Dynaamisen datan käsite ei sellaisenaan ole tarkoituksenmukainen kansallisen sääntelyn yhteydessä, joten määritelmän kattamaa tietojoukkoa säänneltäisiin sen ominaisuuksien perusteella. Tieto, joka päivittyy tiheästi tai reaaliaikaisesti on väistämättä digitaalisessa muodossa, eikä tästä olisi tarvetta säätää erikseen. Tiheästi päivittyviä tietoaaineistoja tai tietotyyppisiä ei myöskään olisi mahdollista luetella tyhjentävästi, vaan tiedonhallintalain soveltamisalaan kuuluvien toimijoiden olisi tapauskohtaisesti arvioitava, sisältyykö niiden hallussa olevaan tietoon tällaista tiheästi päivittyvää tietoa.

Tiheästi päivittyvän tiedon olisi oltava saatavilla useana kerralla ladattavana tiedostona, mikäli se on tarpeen. Direktiivissä ei ole säännelty tarkemmin siitä, milloin tämä tarpeellisuuskynnys ylittyy, vaan kysymys jäisi tiedoista vastaavan toimijan harkintaan. Tiedostojen saatavuus useana kerralla ladattavana tiedostona ei olisi tarpeen esimerkiksi silloin, kun se ei tietojen pyytäjän näkökulmasta ole tarpeen. Tarpeellisuuskynnys ei myöskään ylittyisi, jos tiedon luonteesta johtuen olisi ilmeistä, että sen asettaminen saataville useana kerralla ladattavana tiedostona tekisi tiedon käyttökelvottomaksi tai tekisi sen hyödyntämisen hyvin vaikeaksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin poikkeuksesta 1 momentissa säädettyyn. Mikäli 1 momentissa säädetty edellytykset täyttyvät, mutta tiedon

asettaminen saataville teknisten rajapintojen avulla, heti tiedon keräämisen jälkeen tai useana kerralla ladattavana tiedostona aiheuttaisi viranomaiselle kohtuutonta vaivaa taloudellisista tai teknisistä syistä ei velvoitteita ole noudatettava täysimääräisesti. Joka tapauksessa viranomaisen tulisi toimia siten, että edellytykset täyttävä tieto on saatavilla sellaisella aikavälillä tai sellaisin tilapäisin teknisin rajoituksin, jotka eivät tarpeettomasti vaaranna tiedon hyödyntämistä. Harkinnassa huomioitavia seikkoja olisivat esimerkiksi rajapinnan toteuttamisen vaatimat taloudelliset tai tekniset resurssit, millaisesta tiheästi päivittyvästä tiedosta on kyse ja kuinka usein tällaista tietoa pyydetään. Momentti mahdollistaisi kohtuuttomuusharkinnan suhteessa kaikkiin momentin 1-3 kohdassa tarkoitettuihin velvoitteisiin. Harkinnassa olisi punnittava viranomaiselle aiheutuvaa vaivaa suhteessa tiedon hyödyntämisestä saatavaan taloudelliseen tai sosiaaliseen potentiaaliin.

Tietojen luovuttamisesta päättämisestä ja tietojen luovuttamisen määräajoista säädettäisiin edelleen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 14 §:ssä myös sellaisen tiedon osalta, joka täyttäisi 1 momentissa asetetut edellytykset. Pykälällä ei olisi vaikutusta tähän sääntelyyn tai sen soveltamiseen. Pykälässä säädettäisiin tiedon luovutuksen teknistä menettelyä sekä tiedon käsittelyä koskevista velvollisuuksista tilanteissa, joissa tiedon luonne asettaa näille erityisvaatimuksia. Esimerkiksi tilanteessa, jossa viranomainen on myöntänyt pääsyn rajapintaan, voi tiedon hyödyntäjän kannalta olla edelleen merkityksellistä, millaisella aikavälillä nopeasti vanhentuva tieto päivittyy rajapintaan. Kyse olisi tiheästi päivittyvää tietoa koskevasta erityissäännöksestä suhteessa tiedonhallintalain olemassa olevaan 24 §:ään jossa säädetään yleisesti viranomaisen mahdollisuudesta luovuttaa teknisten rajapintojen avulla tietoja muulle kuin toiselle viranomaiselle. Pykälän edellytysten täytyessä viranomainen olisi velvollinen käyttämään teknistä rajapintaa tiedon luovutuksessa, jos vastaanottaja haluaa tiedot luovutettavaksi teknisen rajapinnan avulla.

24 b §. *Arvokkaiden tietoaaineistojen saatavuus.* Pykälässä säädettäisiin arvokkaiden tietoaaineistojen tiedon luovutuksen tavasta. Lisäksi pykälässä säädettäisiin yleisesti arvokkaista tietoaaineistoista. Pykälä olisi uusi ja se perustuisi avoimen datan direktiivin pakottavaan sääntelyyn.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin arvokkaista tietoaaineistoista. Arvokkailla tietoaaineistoilla tarkoitettaisiin sellaisia tietoaaineistoja, joiden julkaisemisen ja uudelleenkäytön järjestelyistä on niiden taloudellisen tai yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi on säädetty [komission täytäntöönpanosäädöksillä.] [*Huom. Täytäntöönpanosäädökset eivät vielä ole saatavilla ennen lausuntokierroksen alkamista. Sääntelyä ja perusteluita täydennetään tältä osin.*] Avoimen datan direktiivin 2 artiklan 10 kohdan mukaan arvokkailla tietoaaineistoilla tarkoitetaan asiakirjoja, joiden uudelleenkäyttöön liittyy merkittäviä yhteiskunnallisia tai ympäristöön tai talouteen liittyviä hyötyjä, erityisesti siksi, että ne soveltuvat li-

säärvopalvelujen, sovellusten sekä uusien laadukkaiden ja ihmisarvoisten työpaikkojen luomiseen, ja näihin tietoaineistoihin perustuvista lisäarvopalveluista ja -sovelluksista hyötyvien joukko voi olla suuri. Direktiivin 14 artiklan 1 kohdan mukaan komissio hyväksyy täytäntöönpanosäädöksiä, joissa vahvistetaan niiden julkisen sektorin elinten ja julkisten yritysten hallussa olevien asiakirjojen joukosta, joihin tätä direktiiviä sovelletaan, luetteloarvokkaista tietoaineistoista. Näissä täytäntöönpanosäädöksissä voidaan myös eritellä arvokkaiden tietoaineistojen julkaisemisen ja uudelleenkäytön järjestelyt.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että arvokkaat tietoaineistot, joihin tiedot saavalla toimijalla on erikseen laissa säädetty tiedonsaantioikeus ja oikeus käsitellä näitä tietoja, on pyynnöstä luovutettava teknisten rajapintojen avulla. Näin olisi toimittava riippumatta siitä, onko tietojen vastaanottaja viranomainen vai muu toimija. Jos se on tarpeellista, näiden tietojen olisi myös oltava saatavilla useana kerralla ladattavana tiedostona. Säännös perustuu avoimen datan direktiivin 5 artiklan 5 ja 8 kohtaan. Arvokkaiden tietoaineistojen on 5 artiklan 8 kohdan mukaan oltava saatavilla uudelleenkäyttöä varten sopivien API-rajapintojen kautta ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona (bulk download).

Säännöksellä ei määriteltäisi tiedon luovuttamisen perusteita, vaan ainoastaan se, missä muodossa ja millä tavoin tiedot luovutetaan, mikäli vastaanottajalla on muussa laissa säädetty tiedonsaantioikeus ja oikeus käsitellä tietoja. Säännöstä tulisi tulkita tiedonsaantioikeuksia ja käsittelyoikeuksia koskevien säännösten kanssa: velvollisuus tai oikeus tietojen luovuttamiseen seuraisi edelleen julkisuuslaissa tai erityislaissa säädetyn mukaisesti. Arvokkaat tietoaineistot olisi luovutettava tai niiden olisi oltava saatavilla teknisten rajapintojen avulla pyynnöstä. Tämä tarkoittaisi, että tiedot luovutettava toimija ei olisi sidottu tähän luovutustapaan, mikäli se ei tiedon vastaanottajan näkökulmasta olisi tarpeellista. Tietoja pyytävä taho voisi lisäksi edelleen saada tiedot sellaisessa muodossa, johon tämä on oikeutettu julkisuuslakiin tai muuhun lakiin perustuen. Säännös olisi velvoittava ainoastaan suhteessa tietojen luovuttajaan. Säännöstä sovellettaisiin riippumatta siitä, onko tiedot saava toimija viranomainen vai muu toimija. Tiedonhallintalain 22 ja 24 §:ssä säädetään erikseen tietojen luovuttamisesta rajapinnan avulla viranomaisille (22 §) ja muille kuin viranomaisille (24 §). Arvokkaiden tietoaineistojen osalta sovellettaisiin muuten näihin pykäliin sisältyviä määräyksiä, mutta rajapinnan käyttäminen ei olisi tietoja luovuttavan toimijan harkinnassa eikä siitä voitaisi tarkoituksenmukaisuuden nojalla poiketa.

Arvokkaiden tietoaineistojen olisi myös oltava saatavilla useana kerralla ladattavana tiedostona, mikäli se on tarpeen. Direktiivissä ei ole säännelty tarkemmin siitä, milloin tämä tarpeellisuuskynnys ylittyy, vaan kysymys jäisi tiedoista vastaavan toimijan harkintaan. Tiedostojen saattavuus useana kerralla ladattavana tiedostona ei olisi tarpeen esimerkiksi silloin, kun se ei tietojen pyytäjän näkökulmasta ole tarpeen. Tarpeelli-

suuskynnys ei myöskään ylittyisi, jos tiedon luonteesta johtuen olisi ilmeistä, että sen asettaminen saataville useana kerralla ladattavana tiedostona tekisi tiedon käyttökelvottomaksi tai tekisi sen hyödyntämisen hyvin vaikeaksi.

Pykälän 3 momentti sisältäisi arvokkaita tietoaineistoja koskevan asetuk-senantovaltuutuksen. Direktiivin 14 artiklan 1 kohdan mukaan komissio hyväksyy täytäntöönpanosäädöksiä, joissa vahvistetaan luetteloarvokkaista tietoaineistoista. Sääntelykokonaisuuden selkeyttämiseksi ja lainsäädännön täsmällisyyden varmistamiseksi arvokkaista tietoaineistoista säädettäisiin kansallisesti erityislaeissa tai valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tietoaineistoista ja niiden asettamisesta saataville sen mukaan mitä niistä Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään ja siltä osin, kuin sääntely ei sisälly erityislakeihin.

3.5.2 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta

16 §. *Asiakirjan antamistavat.* Pykälässä säädetään asiakirjojen antamistavoista, eli määritellään, miten asiakirjan julkisuus käytännössä toteutetaan. Tieto asiakirjasta on annettava aina jollakin pykälän 1 momentissa säädetyllä tavalla eli suullisesti, viranomaisen luona nähtäväksi ja jäljennettäväksi tai kuunneltavaksi taikka antamalla kopio tai tuloste. Lähtökohtana on, että tieto annetaan tiedon pyytäjän haluamalla tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen ratkaisusta automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettyyn rekisteriin sisältyvistä julkisista tiedoista on oikeus saada kopio teknisenä tallenteena tai muutoin sähköisessä muodossa, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Tietojen antaminen vastaavalla tavalla muusta julkisesta asiakirjasta on voimassa olevan lain mukaan viranomaisen harkinnassa, jollei toisin säädetä.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että myös sähköisessä muodossa olevasta tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvistä julkisista asiakirjoista on oikeus saada kopio sähköisessä muodossa, jos asiakirja on sisällöltään nopeasti muuttuva tai vanhentuva, eikä asiakirja sisällä henkilötietoja. Säännös koskisi sekä viranomaisen laatimia että viranomaiselle toimitettuja asiakirjoja. Lain 5 §:ssä säädetyn mukaisesti asiakirjalla tarkoitetaan myös sähköisesti talletettuja ja yhteenkuuluviksi tarkoitettuja merkintöjä. Tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvällä tiedolla, joka on sisällöltään nopeasti muuttuvaa tai vanhentuvaa, tarkoitettaisiin avoimen datan direktiivissä määriteltyä dynaamista dataa. Direktiivin 2 artiklan 8 kohdassa dynaamisen datan määritellään tarkoittavan digitaalisessa muodossa olevia asiakirjoja, joita päivitetään tiheästi tai reaaliaikaisesti erityisesti niiden vaihtelevuuden tai nopean vanhenemisen vuoksi. Lisäksi direktiivin 2 artiklan 8 kohdassa tuodaan esiin, että antureiden tuottama data katsotaan tyypilliseksi dynaamiseksi dataksi. Tällainen dynaaminen tieto, joka päivittyy tiheästi tai reaaliaikaisesti, on väistämättä digitaali-

sessä muodossa, eikä tästä olisi tarvetta säätää erikseen. Tiheästi päivittyviä tietoaaineistoja tai tietotyyppisiä ei myöskään olisi mahdollista luetella tyhjentävästi, vaan viranomaisten olisi tapauskohtaisesti arvioitava, sisältyykö niiden hallussa olevaan tietoon tällaista tiheästi päivittyvää tietoa. Henkilötietojen antaminen sähköisessä muodossa jäisi edelleen muissa kuin momentin 1 virkkeessä mainituissa tilanteissa viranomaisen harkintaan.

Muutoksella pantaisiin julkisuuslain soveltamisalaan kuuluvien toimijoiden osalta täytäntöön avoimen datan direktiivin 5 artiklan 5 kohta, jonka mukaan julkisen sektorin elinten on asetettava dynaaminen data saataville uudelleenkäyttöä varten heti sen keräämisen jälkeen sopivien API-rajapintojen kautta ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona (bulk download). Osittain direktiivin 5 artiklan 5 kohta pantaisiin täytäntöön tiedonhallintalakiin ehdotettavilla säännöksillä. Momentin muutos varmistaisi, että tiedon pyytäjällä on oikeus saada tieto tiheästi päivittyvästä asiakirjasta sähköisessä muodossa. Sähköisessä muodossa olevien tietojen saatavuudesta teknisen rajapinnan ja katseluyhteyden avulla säädettäisiin edelleen tiedonhallintalain. Tämän vuoksi momenttiin lisättäväksi ehdotettavaa säännöstä olisi tulkittava yhdessä tiedonhallintalakiin ehdotettavan uuden 24 a §:n kanssa, jossa säädettäisiin tiheästi päivittyvän tiedon saatavilla olemisesta teknisten rajapintojen avulla ja useana kerralla ladattavana tiedostona.

Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin lisäksi kielellinen muutos. Voimassa olevan momentin toista virkettä muutettaisiin siten, että tietojen antaminen ”vastaavassa muodossa” korvattaisiin tietojen antamisella ”sähköisessä muodossa ja teknisenä tallenteena”. Viittaus vastaavaan muotoon tarkoittaa voimassa olevassa momentissa teknistä tallennetta tai muuta sähköistä muotoa. Koska virkettä edeltäisi säännös tiheästi päivittyvistä tiedoista, on tarpeen muuttaa sen sanamuotoa. Tällä muutoksella ei olisi vaikutusta vallitsevaan oikeustilaan.

[Arvokkaiden tietoaaineistojen maksuja koskevat säännökset 34 ja 38 §:ssä ovat riippuvaisia komission täytäntöönpanosäädöksistä. Niiden tarvetta ja sisältöä arvioidaan uudelleen lausuntokierroksen jälkeen]

[34 §. *Maksut.* Pykälän 1 momentin 5 kohtaan tehtäisiin tekninen muutos. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 6 kohta, jonka mukaan asiakirjan antamisesta 9 ja 11 §:n nojalla ei peritä maksua, kun kysymys on julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 24 b §:n 1 momentissa tarkoitettusta arvokkaasta tietoaaineistosta. Kohta vastaisi direktiivin 6 artiklan 6 kohdan a alakohtaa sekä 14 artiklan 1 kohdan a alakohtaa. Tiedonhallintalain 24 §:n 2 momentin ohella arvokkaista tietoaaineistoista säädettäisiin erityislaeissa. Silloin kun erityislaeissa säädettäisiin tiettyjen arvokkaiden tietoaaineistojen asettamisesta saataville, säädettäisiin erityislaeissa myös niiden maksuttomuudesta. Siltä osin, kuin arvokkaista tietoaaineistoista kuitenkin säädettäisiin tiedonhallintalain 24 b §:n

3 momentin nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa, sisältyisi niiden maksuttomuutta koskeva säännös uuteen 6 kohtaan. Sääntely on tarpeen siltä osin, kun arvokkaat tietoaineistot eivät kuulu tietyn erityislain piiriin.

Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi siirtymäajasta arvokkaiden tietoaineistojen maksuttomuuteen. Siirtymäsäännös perustuisi direktiivin 14 artiklan 5 kohtaan, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat vapauttaa tietyt elimet vaatimuksesta asettaa arvokkaat tietoaineistot maksutta saataville enintään kahden vuoden ajaksi täytäntöönpanosäädöksen voimaantulosta. Siirtymäsäännös voi koskea sellaisia julkisen sektorin elimiä, joiden on tuotettava tuloja kattaakseen huomattavan osan julkisen tehtävänsä hoitamisesta aiheutuvista kustannuksista, jos arvokkaiden tietoaineistojen asettamisella maksutta saataville olisi merkittävä vaikutus budjettiin. [Säännöksen mukaan lain 34 §:n 1 momentin 6 kohdassa säädettyä maksuttomuutta sovellettaisiin X.X.2023 alkaen sellaisiin arvokkaisiin tietoaineistoihin, joiden antamisesta vastaavat XXX.]

3.5.3 Laki eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä

1 §. Soveltamisala. Pykälässä säädettäisiin niistä toimialoista, joilla toimivat julkiset yritykset kuuluvat lain soveltamisalaan. Sääntely vastaisi avoimen datan direktiivin 1 artiklan 1 kohdan b alakohtaa, mutta siinä viitattaisiin vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin (1398/2016) sen sijaan, että viittaus tehtäisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2014/25/EU vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja direktiivin 2004/17/EY kumoamisesta. Pykälää olisi sovellettava yhdessä 2 ja 3 §:n kanssa sen määrittämiseksi, soveltuvatko lain sisältämät velvoitteet julkisen yrityksen hallussa olevaan asiakirjaan. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lain suhteesta julkisuuslakiin ja tiedonhallintalakiin. Jos julkinen yritys tulee näiden lakien soveltamisalan sen hoitaessa julkista tehtävää lain tai asetuksen tai sellaisen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen perusteella, sovelletaan julkiseen tehtävään liittyvään asiakirjaan tämän lain sijaan näitä säädöksiä.

2 §. Julkiset yritykset. Pykälässä säädettäisiin julkisen yrityksen määritelmästä. Määritelmä vastaisi avoimen datan direktiivin 2 artiklan 3 kohdan julkisen yrityksen määritelmää. Laissa julkisella yrityksellä tarkoitettaisiin sellaista yritystä, joka toimii jollakin tai useammalla 1 §:ssä tarkoitettulla toimialalla ja jossa julkisyhteisöt voivat käyttää suoraan tai välillisesti määräysvaltaa omistuksen, rahoitukseen osallistumisen tai yritykseen sovellettavien sääntöjen perusteella. Direktiivin johdanto osan 29 perustelukappaleen mukaan direktiivissä 2014/25/EU esitettyä ”julkisen yrityksen” määritelmää olisi sovellettava myös avoimen datan direktiivin osalta.

Julkisyhteisöjen katsottaisiin käyttävän määräysvaltaa yrityksessä, jos niillä on suoraan tai välillisesti enemmistö yrityksen osakepääomasta tai muusta merkitystä pääomasta, jos niillä on valvonnassaan yrityksen osakkeiden tai osuuksien äänimäärän enemmistö, tai jos niillä on mahdollisuus asettaa enemmän kuin puolet yrityksen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä. Koska myös välillinen määräysvalta yrityksessä otetaan huomioon, soveltamisalaan kuuluisivat nämä edellytykset täyttävät konserniyhtiöt tai esimerkiksi valtion liikelaitoskonserniin kuuluvat yhtiöt.

3 §. Asiakirjat. Pykälässä säädettäisiin sen soveltamisalaan kuuluvista asiakirjoista. Pykälän 1 momentin mukaan lakia sovellettaisiin julkisen yrityksen asiakirjoihin, joiden tuottaminen on osa sellaista palvelua, jota viranomaisen pitää yleishyödyllisenä ja jolle sen vuoksi on asetettu erityisiä julkisen palvelun velvoitteita lailla, asetuksella tai muulla yritystä sitovalla tavalla.

Yleishyödyllinen palvelu on EU-oikeudellinen käsite. Käytetty määritelmä vastaa komission yleishyödyllisistä palveluista Euroopassa antaman tiedonannon (2001/C 17/04) liitteessä II käytettyä määritelmää. Kyse on palvelusta, johon ei pääasiassa sovelleta sisämarkkinoita koskevaa taloudellista ja kilpailua koskevaa sääntelyä. Yleishyödyllisten palveluiden korkean laadun ja saatavuuden turvaamiseksi voidaan esimerkiksi asettaa julkisen palvelun velvoitteita ja myöntää erilaisia erityis- tai yksinoikeuksia. Jäsenvaltiolla on vapaus itse määritellä yleishyödyllinen palvelu. Tällaisen palvelun tehtävä on määriteltävä selvästi ja tehtävän on perustuttava viranomaisen päätökseen, kuten sopimukseen. Palvelun yleishyödyllisyys on siis arvioitava tapauskohtaisesta perustuen erityislainsäädäntöön ja viranomaisten sitoviin päätöksiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin poikkeuksista 1 momentin pääsääntöön. Lakia ei sovellettaisi asiakirjoihin, jotka liittyvät välittömästi sellaiseen toimintoon, joka on vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja posti-palvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 10 §:ssä tarkoitettulla tavalla vahvistettu suoraan avoimeksi kilpailulle markkinoilla, joille pääsyä ei ole rajoitettu (2 momentin 1 kohta). Säännös perustuisi avoimen datan direktiivin 1 artiklan 2 kohdan b alakohdan ii kohtaan. Lakia ei sovelleta, jos asiakirja liittyy toimialalle, jonka osalta on erityisalojen hankintadirektiivin (2014/25/EU) 35 artiklan mukaisesti komission täytäntöönpanosäädöksellä vahvistettu, että toiminto on suoraan avoin kilpailulle markkinoilla, joille pääsyä ei ole rajoitettu. Lakia ei sovellettaisi asiakirjoihin, jotka ovat julkisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuja viranomaisen asiakirjoja (2 momentin 2 kohta). Näiden asiakirjojen luovuttamista sääntelisivät edelleen julkisuuslaki ja tiedonhallintalaki sekä mahdollinen erityislainsäädäntö. Lakia ei sovellettaisi asiakirjoihin, joihin kohdistuu kolmansien osapuolten teollis- ja tekijänoikeuksia (2 momentin 3 kohta). Poikkeus perustuu avoimen datan direktiivin 1 artiklan 2 kohdan

c alakohtaan. Lakia ei lisäksi sovellettaisi asiakirjoihin, joiden saatavuutta on rajoitettu muussa laissa esimerkiksi liikesalaisuuksien, valtion turvallisuuden tai henkilötietojen suojelemiseksi (2 momentin 4 kohta). Säännös perustuu avoimen datan direktiivin 1 artiklan 2 kohdan d, f ja h kohtaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin asiakirjan määritelmästä. Asiakirjalla tarkoitettaisiin kirjallisen ja kuvallisen esityksen lisäksi sellaista käyttönsä vuoksi yhteen kuuluviksi tarkoitetuista merkeistä muodostuvaa tiettyä kohdetta tai asiaa koskevaa viestiä, joka on saatavissa selville vain automaattisen tietojenkäsittelyn tai äänen- ja kuvantoistolaitteiden taikka muiden apuvälineiden avulla. Määritelmä vastaisi julkisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaista asiakirjan määritelmää. Avoimen datan direktiivin 2 artiklan 6 kohdan mukaan asiakirjalla tarkoitetaan direktiivissä mitä tahansa tietosisältöä tallennusvälineestä riippumatta (paperilla tai sähköisessä muodossa tai äänenä, visuaalisessa muodossa tai audiovisuaalisena tallenteena) tai mitä tahansa tällaisen tietosisällön osaa. Ehdotettu määritelmä pitää sisällään direktiivin soveltamisalaan kuuluvat asiakirjat, mutta julkisuuslain mukainen muotoilu mahdollistaa sen, että direktiivin soveltamisalaan kuuluvia asiakirjoja koskeva määritelmä on kansallisesti yhdenmukainen.

4 §. Asiakirjan uudelleenkäyttö. Pykälässä säädettäisiin yleisestä periaatteesta koskien julkisten yritysten hallussa olevien asiakirjojen uudelleenkäyttöä. Laki ei velvoittaisi julkisia yrityksiä sallimaan hallussaan olevan asiakirjan käyttöä kaupallisiin tai muihin tarkoituksiin. On kuitenkin mahdollista, että julkisen yrityksen on sallittava uudelleenkäyttö muun lainsäädännön tai velvoitteen nojalla. Avoimen datan direktiivin johdanto-osan 26 perustelukappaleen mukaan direktiiviin ei sisälly yleistä velvoitetta sallia julkisten yritysten tuottamien asiakirjojen uudelleenkäyttö. Päätös uudelleenkäytön sallimisesta tai kieltämisestä olisi jätettävä asianomaisille julkisille yrityksille, ellei direktiivissä tai unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä muuta edellytetä.

Julkisen yrityksen, joka sallii hallussaan olevan asiakirjan käytön kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin tai, jonka on sallittava hallussaan olevan asiakirjan tällainen käyttö lainsäädännön, kansainvälisten sopimusten, viranomaisen määräyksen tai muun sitä velvoittavan syyn nojalla, olisi noudatettava lain säännöksiä asiakirjan käytön ehdoista ja asiakirjan asettamisesta saataville. Säännös vastaisi avoimen datan direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa julkisten yritysten asiakirjoista säädettyä. Laissa säädetyt velvoitteet tulisivat siten sovellettavaksi ensinnäkin silloin, kun julkinen yritys on itse sallinut sen organisaation ulkopuolisen toimijan käyttää asiakirjaa kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin. Lisäksi velvoitteet voisivat tulla sovellettavaksi silloin, kun tällainen käyttö on mahdollista tai sallittua lainsäädännön, kansainvälisten sopimusten, viranomaisen määräyksen tai muun julkista yritystä velvoittavan syyn nojalla.

5 §. Asiakirjan antamistavat. Pykälässä säädettäisiin siitä, missä muodossa julkisen yrityksen on asetettava asiakirjat saataville, kun niiden uudelleenkäyttö on sallittua 4 §:n nojalla. Säännös vastaisi avoimen datan direktiivin 5 artiklan 1 kohtaa ja sen sisältämää pakottavaa sääntelyä julkisten yritysten osalta. Julkisten yritysten olisi asetettava asiakirjansa saataville kaikissa jo olemassa olevissa tiedostomuodoissa ja kaikkina jo olemassa olevina kielitoisintoina. Julkisella yrityksellä ei olisi velvoitetta luoda tai muuntaa asiakirjoja vaan velvollisuus asettaa asiakirja saataville koskisi ainoastaan olemassa olevia asiakirjan tiedostomuotoja ja kieliversioita. Asiakirjat olisi lisäksi asetettava saataville sähköisessä ja yleisesti käytettävässä koneluettavassa muodossa kuvailutietoineen, mikäli tämä olisi tarkoituksenmukaista ja mahdollista ilman kohtuutonta vaivaa. Koneluettavalla muodolla tarkoitettaisiin tiedostomuotoa, jonka rakenne mahdollistaa sen, että ohjelmistot pystyvät helposti yksilöimään, tunnistamaan ja poimimaan siitä tietoaineistoja, yksittäisiä tietoja sekä niiden rakenteita. Yleisesti käytettävällä muodolla tarkoitettaisiin jonkin standardin mukaista tai muun yleisesti käytössä olevan tiedostomuodon tai -rakenteen käyttöä. Kuvailutiedoilla tarkoitettaisiin tietoaineistoa kuvailevia tietoja tai metatietoja.

Julkisella yrityksellä ei olisi ehdotonta velvollisuutta asettaa asiakirjoja saataville sähköisessä, yleisesti käytettävässä koneluettavassa muodossa kuvailutietoineen vaan sääntely jättäisi kysymyksen osin julkisen yrityksen harkintaan. Julkisella yrityksellä ei olisi velvollisuutta asettaa asiakirjoja saataville tällä tavoin, mikäli se ei olisi tarkoituksenmukaista tai mahdollista ilman kohtuutonta vaivaa. Julkisella yrityksellä ei esimerkiksi olisi velvollisuutta luoda tai muuntaa asiakirjoja tai toimittaa niistä otteita, jos tämä ei olisi mahdollista yksinkertaisin toimenpitein ja siitä aiheutuisi kohtuutonta vaivaa. Asiakirjan muuntaminen tiettyyn muotoon ei esimerkiksi olisi tarkoituksenmukaista, jos sen luonne tai sen sisältämän tiedon laatu tarkoittaisi, että muuntaminen vaikuttaa olennaisesti asiakirjan hyödynnettävyyteen tai sisältöön. Harkinta voisi myös tarkoittaa sitä, että asiakirja asetetaan saataville osin pykälän edellyttämällä tavalla. Esimerkiksi on mahdollista, että skannattu asiakirja voitaisiin asettaa saataville sähköisessä muodossa, mutta sen saattaminen koneluettavaan muotoon ei olisi mahdollista ilman kohtuutonta vaivaa, koska asiakirjaa ei voitaisi koneellisesti lukea tai muuntaa luotettavalla tavalla.

Pykälällä ei olisi vaikutusta henkilötietojen suojaa koskevaan sääntelyyn eikä se velvoittaisi julkista yritystä asettamaan saataville asiakirjoja, jotka sisältävät henkilötietoja. Säännös ei myöskään ottaisi kantaa siihen tapaan, jolla tietoaineistoja tulisi pitää saatavilla. Se, miten tiedot annettaisiin tai olisivatko tiedot saatavilla jostakin julkisesta verkko-osoitteesta, jäisi pääosin muun sääntelyn varaan ja joiltakin osin myös julkisen yrityksen harkintaan. Eräiden tietoaineistojen osalta luovuttamisen tavasta säädettäisiin erikseen lain 6 §:ssä.

6 §. Eräiden tietoaineistojen saatavuus. Pykälässä säädettäisiin arvokkaiden tietoaineistojen sekä tiheästi tai reaaliaikaisesti päivitettävän tiedon luovutuksen tavasta. Lisäksi pykälässä säädettäisiin yleisesti arvokkaista tietoaineistoista. Pykälä perustuisi avoimen datan direktiivin pakkotavaan sääntelyyn.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin arvokkaat tietoaineistot. Arvokkailla tietoaineistoilla tarkoitettaisiin sellaisia tietoaineistoja, joiden julkaisemisen ja uudelleenkäytön järjestelyistä on niiden taloudellisen tai yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi on säädetty [komission täytäntöönpanosäädöksillä]. [Täytäntöönpanosäädökset eivät vielä olleet saatavilla ennen lausuntokierroksen alkamista. Sääntelyä ja perusteluita täydennetään tältä osin.] Avoimen datan direktiivin 2 artiklan 10 kohdan mukaan arvokkailla tietoaineistoilla tarkoitetaan asiakirjoja, joiden uudelleenkäyttöön liittyy merkittäviä yhteiskunnallisia tai ympäristöön tai talouteen liittyviä hyötyjä, erityisesti siksi, että ne soveltuvat lisäarvopalvelujen, sovellusten sekä uusien laadukkaiden ja ihmisarvoisten työpaikkojen luomiseen, ja näihin tietoaineistoihin perustuvista lisäarvopalveluista ja -sovelluksista hyötyvien joukko voi olla suuri. Direktiivin 14 artiklan 1 kohdan mukaan komissio hyväksyy täytäntöönpanosäädöksiä, joissa vahvistetaan niiden julkisen sektorin elinten ja julkisten yritysten hallussa olevien asiakirjojen joukosta, joihin tätä direktiiviä sovelletaan, luetteloarvokkaista tietoaineistoista. Näissä täytäntöönpanosäädöksissä voidaan myös eritellä arvokkaiden tietoaineistojen julkaisemisen ja uudelleenkäytön järjestelyt.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että arvokkaiden tietoaineistojen on pyynnöstä oltava saatavilla teknisten rajapintojen avulla. Jos se on tarpeellista, näiden tietojen olisi myös oltava saatavilla useana kerralla ladattavana tiedostona. Säännös perustuu avoimen datan direktiivin 5 artiklan 5 ja 8 kohtaan. Arvokkaat tietoaineistot on 5 artiklan 8 kohdan mukaan asetettava saataville uudelleenkäyttöä varten sopivien API-rajapintojen kautta ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona (bulk download). Säännöksiä sovelletaan 5 artiklan 7 kohdan mukaan julkisten yritysten hallussa oleviin ja olemassa oleviin asiakirjoihin, jotka ovat saatavilla uudelleenkäyttöä varten. Säännöksellä ei määritettäisi sitä, milloin julkisella yrityksellä on velvollisuus luovuttaa tietoja. Säännöksellä määritettäisiin tavat, joilla julkisen yrityksen on asetettava laissa tarkoitetut asiakirjat saatavilla silloin, kun niiden käyttö on sallittua 4 §:n nojalla.

Arvokkaat tietoaineistot olisi myös asetettava saataville useana kerralla ladattavana tiedostona, mikäli se on tarpeen. Direktiivissä ei ole avattu tarkemmin sitä, milloin tämä tarpeellisuuskynnys ylittyy vaan kysymys jäisi tiedoista vastaavan toimijan harkintaan. Tiedostojen asettaminen saataville useana kerralla ladattavana tiedostona ei olisi tarpeen esimerkiksi silloin, kun se ei tietoja hyödyntävän tahon näkökulmasta ole tarpeen. Tarpeellisuuskynnys ei myöskään ylittyisi, jos tiedon luonteesta

johtuen olisi ilmeistä, että sen asettaminen saataville useana kerralla ladattavana tiedostona tekisi tiedon käyttökeltottomaksi tai tekisi sen hyödyntämisen hyvin vaikeaksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin arvokkaita tietoaaineistoja koskevasta asetuksenantovaltuutuksesta. Sääntelykokonaisuuden selkeyttämiseksi ja lainsäädännön täsmällisyyden varmistamiseksi arvokkaista tietoaaineistoista säädettäisiin kansallisesti erityislaeissa tai valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tietoaaineistoista ja niiden asettamisesta saataville niin kuin niistä säädetään Euroopan yhteisön lainsäädännössä eikä niistä ole säädetty erityislailla.

Pykälän 4 ja 5 momentissa säädettäisiin tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvän tiedon saatavuudesta. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tiheästi päivittyvän tiedon saatavuutta koskevista velvoitteista, sekä niistä edellytyksistä, joiden täytyessä velvoitteita tulisi pääsääntönä noudattaa. Tiedon on oltava pyynnöstä saatavilla teknisen rajapinnan kautta heti sen keräämisen jälkeen ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona, jos tieto päivittyy tiheästi tai reaaliaikaisesti ja tieto on sisällöltään muuttuvaa tai nopeasti vanhenevaa. Kaikkien edellytysten on täytyttävä. Pykälän 4 momentin 1 ja 2 kohdassa säädettäisiin tiedon luonnetta koskevista edellytyksistä, jotka vastaisivat avoimen datan direktiivissä määritellyä dynaamista dataa. Direktiivin 2 artiklan 8 kohdassa dynaamisen datan määrittämään tarkoittavan digitaalisessa muodossa olevia asiakirjoja, joita päivitetään tiheästi tai reaaliaikaisesti erityisesti niiden vaihteluvuuden tai nopean vanhenemisen vuoksi. Lisäksi direktiivin 2 artiklan 8 kohdassa tuodaan esiin, että antureiden tuottama data katsotaan tyypilliseksi dynaamiseksi dataksi. Dynaamisen datan käsite ei sellaisenaan ole tarkoituksenmukainen kansallisen sääntelyn yhteydessä, joten määritelmän kattamaa tietojoukkoa säänneltäisiin sen ominaisuuksien perusteella. Tieto, joka päivittyy tiheästi tai reaaliaikaisesti on väistämättä digitaalisessa muodossa, eikä tästä olisi tarvetta säätää erikseen. Tiheästi päivittyviä tietoaaineistoja tai tietotyyppisiä ei myöskään olisi mahdollista luetella tyhjentävästi, vaan julkisten yritysten olisi tapauskohtaisesti arvioitava, sisältyykö niiden luovuttamaan tietoon tällaista tiheästi päivittyvää tietoa.

Tiheästi päivittyvän tiedon olisi oltava saatavilla useana kerralla ladattavana tiedostona, mikäli se on tarpeen. Direktiivissä ei ole säännelty tarkemmin siitä, milloin tämä tarpeellisuuskynnys ylittyy, vaan kysymys jäisi tiedoista vastaavan toimijan harkintaan. Tiedostojen saatavuus useana kerralla ladattavana tiedostona ei olisi tarpeen esimerkiksi silloin, kun se ei tietojen pyytäjän näkökulmasta ole tarpeen. Tarpeellisuuskynnys ei myöskään ylittyisi, jos tiedon luonteesta johtuen olisi ilmeistä, että sen asettaminen saataville useana kerralla ladattavana tiedostona tekisi tiedon käyttökeltottomaksi tai tekisi sen hyödyntämisen hyvin vaikeaksi.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin poikkeuksesta 4 momentissa säädettyyn. Mikäli 4 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät, mutta tiedon asettaminen saataville teknisten rajapintojen avulla, heti tiedon keräämisen jälkeen tai useana kerralla ladattavana tiedostona aiheuttaisi julkiselle yritykselle kohtuutonta vaivaa taloudellisista tai teknisistä syistä ei velvoitteita ole noudatettava täysimääräisesti. Joka tapauksessa julkisen yrityksen tulisi toimia siten, että edellytykset täyttävä tieto on saatavilla sellaisella aikavälillä tai sellaisin tilapäisin teknisin rajoituksin, jotka eivät tarpeettomasti vaaranna tiedon hyödyntämistä. Harkinnassa huomioitavia seikkoja olisivat esimerkiksi rajapinnan toteuttamisen vaatimat taloudelliset tai tekniset resurssit, millaisesta tiheästi päivittyvästä tiedosta on kyse ja kuinka usein tällaista tietoa pyydetään. Momentti mahdollistaisi kohtuuttomuusharkinnan suhteessa kaikkiin momentin 1-3 kohdassa tarkoitettuihin velvoitteisiin. Harkinnassa olisi punnittava julkiselle yritykselle aiheutuvaa vaivaa suhteessa tiedon hyödyntämisestä saatavaan taloudelliseen tai sosiaaliseen potentiaaliin.

7 §. Maksut. Pykälässä säädettäisiin siitä, millaisia maksuja julkinen yritys voi periä asiakirjojen antamisesta silloin, kun niiden käyttö on sallittua 4 §:n nojalla. Sääntely vastaisi avoimen datan direktiivin 6 artiklan pakottavaa sääntelyä julkisten yritysten osalta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin julkisen yrityksen velvollisuudesta määritellä asiakirjojen antamisesta mahdollisesti perittävät maksut niin, että niistä muodostuvat tulot eivät tilikauden aikana ylitä asiakirjojen keräämisestä, tuottamisesta, jäljentämisestä, jakelusta ja tietojen varastoinnista aiheutuneiden kustannusten kokonaismäärää lisättynä kohtuullisella tuotolla. Julkisen yrityksen harkintaan jäisi, millä tavoin se arvioi ja seuraa kustannusten ja maksujen vastaavuutta. Maksut on sallittu asettaa tasolle, jolla julkiselle yritykselle muodostuu momentissa kuvattujen kustannusten kattamisen lisäksi kustannuksiin nähden kohtuullinen tuotto. Kohtuullinen tuotto määriteltäisiin prosentiosuutena aiheutuneista kustannuksista ja se saisi olla korkeintaan Euroopan keskuspankin perusrahoitusoperaatioiden kiinteän koron määrä lisättynä viidellä prosenttiyksiköllä. Julkinen yritys voisi asettaa kustannukset myös tätä alemmalle tasolle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin henkilötietojen tai liikesalaisuuksien suojaamisesta aiheutuvien kustannusten perimisestä. Jos julkisen yrityksen olisi tiedot luovuttaakseen suojattava liikesalaisuuksia tai käsiteltävä asiakirja siten, että se ei sisällä yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja henkilötietoja, julkinen yritys voi lisätä 1 momentin mukaisesti huomioitaviin kustannuksiin näistä toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset. Julkinen yritys ei ole 4 ja 5 §:n nojalla velvollinen asettamaan saataville asiakirjoja, jotka sisältävät henkilötietoja. Mikäli julkinen yritys kuitenkin luovuttaa tällaisen asiakirjan ja käsittelee sen siten, että siihen ei enää sisälly henkilötietoja, nämä kustannukset on mahdollista periä osana 1 momentissa tarkoitettuja maksuja. Julkinen

yritys ei myöskään ole velvoitettu luovuttamaan asiakirjoja, jotka sisältävät liikesalaisuuksia. Avoimen datan direktiiviä ei sen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdan iii alakohdan nojalla sovelleta asiakirjoihin, jotka eivät ole saatavilla kaupallisen luottamuksellisuuden, kuten yrityssalaisuuden perusteella. Mikäli julkinen yritys kuitenkin luovuttaa tällaisen asiakirjan ja käsittelee sitä tässä tarkoituksessa liikesalaisuuksien suojaamiseksi, nämä kustannukset on mahdollista periä osana 1 momentissa tarkoitettuja maksuja.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin arvokkaiden tietoaaineistojen maksuttomuudesta. Säännös perustuu avoimen datan direktiivin 6 artiklan 6 kohdan a alakohdan pakottavaan sääntelyyn.

Pykälän 4 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuuden. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin määritellä yleiset perusteet maksujen kokonaismäärän laskemiseksi. Direktiivin 6 artiklan 4 kohdan mukaan maksujen kokonaismäärä on laskettava objektiivisten, avointen ja varmistettavissa olevien perusteiden mukaisesti. Jäsenvaltioiden on vahvistettava tällaiset perusteet.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin, että julkisen yrityksen on etukäteen julkistettava asiakirjojen antamisesta perittävien maksujen tosiasialliset määrät sekä perusteet yleisessä tietoverkossa, jos tätä ei pidetä ilmeisen tarpeettomana. Säännös panisi julkisten yritysten osalta täytäntöön avoimen datan direktiivin 7 artiklan 1 kohdan.

8 §. *Syrjimättömyys ja tasapuolinen kohtelu.* Pykälässä säädettäisiin julkisen yrityksen velvollisuudesta kohdella asiakirjoja hyödyntäviä toimijoita syrjimättömästi ja tasapuolisesti. Julkinen yritys saa asettaa asiakirjojen käytölle vain sellaisia ehtoja, jotka ovat objektiivisia, oikeasuhteisia, syrjimättömiä ja yleisen edun mukaisen tavoitteen nojalla perusteltuja. Avoimen datan direktiivi ei sen johdanto-osan 26 perustelukappaleen mukaan sisällä yleistä velvoitetta sallia julkisten yritysten tuottamien asiakirjojen uudelleenkäyttö. Päätös uudelleenkäytön sallimisesta tai kieltämisestä olisi jätettävä asianomaisille julkisille yrityksille, ellei direktiivissä tai unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä muuta edellytetä. Julkisen yrityksen olisi noudatettava direktiivin III ja IV luvussa säädettyjä asioita koskevia velvollisuuksia, etenkin esitysmuotojen, maksujen, avoimuuden, lisenssien, syrjimättömyyden ja yksinoikeusjärjestelyjen kiellon osalta, vasta sitten, kun se on asettanut asiakirjan saataville uudelleenkäyttöä varten. Pykälän sisältämä velvollisuus kohdella asiakirjoja käyttäviä toimijoita tasapuolisesti sekä asettaa käytölle vain objektiivisia ja syrjimättömiä ehtoja tarkoittaa kuitenkin, ettei julkinen yritys voi asettaa asiakirjoja saataville vain valikoivasti joidenkin toimijoiden käyttöön.

9 §. *Yksinoikeusjärjestelyt.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yleisestä yksinoikeusjärjestelyjen kiellosta, sekä poikkeuksesta tähän kieltoon. Julkisen yrityksen ja kolmansien osapuolten väliset sopimukset eivät

saisi sisältää uudelleenkäyttöä rajoittavia yksinoikeuksia, ellei tämä ole välttämätöntä yleistä etua koskevan palvelun tarjoamiseksi. Mikäli yksinoikeusjärjestely on otettu käyttöön tällaisen välttämättömän yleistä etua koskevan palvelun tarjoamiseksi, sen myöntämisperustetta olisi tarkasteltava uudelleen säännöllisesti vähintään kolmen vuoden välein. Mikäli välttämättömyyskynnys ei enää uudelleentarkastelussa ylittyisi, yksinoikeusjärjestely ei olisi sallittu. Yleistä etua koskevalla palvelulla ei tarkoitettaisi 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua yleishyödyllistä palvelua, vaan käsite olisi tätä laajempi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että 1 momentin mukaan sallitut yksinoikeusjärjestelyt olisi asetettava julkisesti saataville yleiseen tietoverkkoon vähintään kaksi kuukautta ennen niiden voimaantuloa. Näiden järjestelyjen lopullisten ehtojen olisi oltava avoimia ja ne olisi asetettava julkisesti saataville yleiseen tietoverkkoon.

Pykälän 3 momentin mukaan julkisen yrityksen olisi asetettava yleiseen tietoverkkoon saataville sellaiset oikeudelliset tai käytännön järjestelyt, joissa ei myönnetä yksinoikeutta, mutta joiden tarkoituksena on rajoittaa tai joiden voidaan olettaa rajoittavan asiakirjojen saatavuutta uudelleenkäyttöä varten muille kuin järjestelyyn osallistuville osapuolille. Järjestelyt olisi asetettava saataville vähintään kaksi kuukautta ennen niiden voimaantuloa. Julkisen yrityksen olisi tarkasteltava tällaisten oikeudellisten tai käytännön järjestelyjen vaikutuksia tietojen saatavuuteen säännöllisesti ja joka tapauksessa joka kolmas vuosi. Tällaisten järjestelyjen lopullisten ehtojen olisi oltava julkisia ja julkisen yrityksen on asetettava ne julkisesti saataville tietoverkossa.

Pykälän sääntelyllä pantaisiin täytäntöön avoimen datan direktiivin 12 artiklan 1, 2 ja 4 kohdat julkisten yritysten osalta.

10 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta.

11 §. Siirtymäsäännökset. Pykälässä säädettäisiin yksinoikeusjärjestelyjä koskevasta siirtymäsäännöksestä. Pykälässä säädettäisiin sellaisten yksinoikeusjärjestelyjen päättymisestä, jotka olisivat voimassa lain tullessa voimaan ja joihin ei voitaisi soveltaa 10 §:n 1 momentin välttämättömiä yleistä etua koskevia palveluita koskevaa poikkeusta. Tällaisten yksinoikeusjärjestelyjen voimassaolo päättyisi kyseisen sopimuksen päättyessä ja joka tapauksessa viimeistään 17 päivänä heinäkuuta 2049. Säännös perustuisi avoimen datan direktiivin 12 artiklan 5 kohdan toisen alakohdan pakottavaan sääntelyyn.

3.5.4 Laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä

1 §. Soveltamisala. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin direktiivin 10 artiklan 2 kohdan mukaisesti lain soveltumisesta sellaisten tutkimusaineis-

tojen uudelleen käyttöön, jotka ovat julkisesti rahoitettuja ja jotka tutkijat, tutkimusta harjoittavat organisaatiot tai tutkimusta rahoittavat organisaatiot ovat asettaneet julkisesti saataville tietovaraston kautta. Direktiivin johdanto-osan 28 perustelukappaleen mukaan velvollisuuksia olisi sovellettava ainoastaan tutkimustietoon, joka on jo asetettu julkisesti saataville, jotta voidaan välttää hallinnollista taakkaa. Lakia ei siten sovellettaisi tutkimustietoon, jota ei ole asetettu julkisesti saataville tai sellaiseen tutkimustietoon, joka on asetettu saataville jollakin muulla tavoin, kuin momentissa tarkoitettun tietovaraston kautta. Tietovarastolla tarkoitettaisiin organisaatio- tai tutkimusalakohtaista tietovarastoa, ei esimerkiksi tutkijan ylläpitämää sivustoa/palvelua tai tilaustutkimuksessa organisaation tuottamaa tietovarastoa.

Direktiivin 10 artiklan 2 kohdassa mainitaan julkisesti saataville asettaminen organisaatio- tai tutkimusalakohtaisen tietovaraston kautta. Lakiin ei ole ollut tarpeellista ottaa mainintaa organisaatio- tai tutkimusalakohtaisesta tietovarastosta, sillä digitaalinen tutkimusaineisto on aina fyysisesti jossain tietovarastossa. Säilytys tietovarastossa toteutuu siten aina ja on yleensäkin digitaalisen tutkimusaineiston olemassaolon ehto. Tietovarasto termi on yleistermi, ja tutkimusalakohtaista vaihtelua esiintyy mm. tietovarannon, säilytyspalvelun tai muun vastaavan osalta. Koska kuitenkin direktiivin tarkoituksena on ollut säätää saataville asettamisesta, oleellista ei ole se, onko tutkimusaineisto tietovarastossa, säilytyspalvelussa vai vastaavassa palvelussa. Julkisesti saataville asettaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että tutkimusaineisto on saatavilla uudelleenkäyttöä varten syrjimättömästi, maksutta ja avoimesti (mahdollisesti lisensioituna) tietoverkon kautta ladattavassa muodossa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lain soveltamisalaa koskevista rajoituksista. Lakia ei sovellettaisi asiakirjoihin, joihin kohdistuu kolmansien osapuolten teollis- tai tekijänoikeuksia tai jotka ovat muiden kulttuurilaitosten kuin kirjastojen, korkeakoulujen kirjastot mukaan luettuna, museoiden tai arkistojen hallussa. Rajoitukset johtuvat direktiiviin 1 artiklan 2 kohdan c ja j alakohdasta. Teollis- ja tekijänoikeuksia koskeva raja on myös luonnollinen seuraus avoimen tieteen peruseriaatteesta, jonka mukaan tutkimustulosten avoimuuteen pyritään aina, kun se on lainsäädännön ja sopimusten perusteella mahdollista.

Direktiivin 10 artiklan 2 kohdassa säädetään, että tutkimustietoa avattaessa on otettava huomioon oikeutetut kaupalliset edut, tietämyksen siirtoa koskevat toimet ja olemassa olevat teollis- ja tekijänoikeudet. Direktiivin johdanto-osan 28 perustelukappaleessa todetaan, että tässä yhteydessä olisi otettava asianmukaisesti huomioon yksityisyyteen, henkilötietojen suojaan, luottamuksellisuuteen, kansalliseen turvallisuuteen, oikeutettuihin kaupallisiin etuihin, kuten liikesalaisuuksiin, ja kolmansien osapuolten teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvät näkökohdat noudattaen periaatetta ”niin avointa kuin on mahdollista ja niin suljettua kuin on välttämätöntä”. Tutkimusaineistoja julkaisevien tahojen olisi edelleen arvioitava näitä kysymyksiä ennen, kuin aineistot asetetaan julkisesti

saataville. Lain velvoitteita sovellettaisiin tämän jälkeen jo julkaistuun aineistoon, pykälän 2 momentissa säädetyin rajoituksin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin viranomaisen asiakirjoja koskevasta soveltamisalarajoituksesta. Julkisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin viranomaisen asiakirjoihin sovellettaisiin mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja julkisen hallinnon tiedonhallintalaisissa säädetään, kuitenkin niin, että tutkimusaineiston maksuttomuuteen sovellettaisiin mitä lain 3 §:n 2 momentissa säädetään. Lain soveltamisala ja 2 §:ssä säädettävät määritelmät määrittäisivät, millaiseen viranomaisen asiakirjaan 3 §:n 2 momentin maksuttomuusvelvoite kohdistuu. Muilta osin viranomaisen asiakirjaan, joka määritelmällisesti katsottaisiin tutkimusaineistoksi tämän lain nojalla, sovellettaisiin julkisuuslain ja tiedonhallintalain säännöksiä sekä mahdollisesti aineistokohtaista erityislainsäädäntöä. Soveltamisalarajaus ei kaventaisi viranomaisen hallussa olevan ja lain edellytykset täyttävän tutkimusaineiston saatavuutta tai hyödynnettävyyttä. Julkisuuslakiin ja tiedonhallintalakiin yleislakeina sisältyvä sääntely viranomaisten asiakirjojen julkisuudesta ja saatavuudesta edellyttää viranomaisilta vähintään ehdotettavaa lakia vastaavaa tiedon avoimuutta ja hyödynnettävyyttä silloin, kun kyse on julkisuuslain 9 §:n mukaisesta yleisöjulkisesta asiakirjasta.

2 §. Määritelmät. Pykälässä säädettäisiin tutkimusaineiston ja asiakirjan määritelmistä. Pykälässä olisi yksi momentti, jossa olisi kaksi kohtaa. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa määriteltäisiin tutkimusaineisto. Tutkimusaineistolla tarkoitettaisiin digitaalisessa muodossa olevia asiakirjoja, jotka eivät ole tieteellisiä julkaisuja mutta jotka on koottu tai tuotettu tieteellisten tutkimustoimien yhteydessä ja joita käytetään näyttönä tutkimusprosessissa tai joita pidetään tutkimusyhteisössä yleisesti tarpeellisina tutkimustulosten validoimiseksi. Määritelmä vastaisi direktiivin 2 artiklan 9 kohdan määritelmää muilta osin, mutta direktiivissä käytetty käsite tutkimustieto korvattaisiin käsitteellä tutkimusaineisto. Tutkimusaineisto vastaa paremmin direktiivin sääntelykohdetta, kun taas tutkimustieto (research information) viittaa kansallisesti tutkimusta kosvaan tai tutkimusta kuvaavaan tietoon. Tutkimusyhteisössä terminologiaa ei kuitenkaan ole täysin yhdenmukaistettu, ja näin määritelmästä olisi tarpeen säätää. Valittu tutkimusaineisto –termi olisi yhdenmukainen korkeakoulujen laatiman, tutkimushallinnon sanaston kanssa. Tutkimustietoon sisältyisivät esimerkiksi tilastot, koetulokset, mittaukset, kenttätöiden yhteydessä tehdyt havainnot kyselytutkimusten tulokset, haastattelutallenteet, kuvat, metadata, spesifikaatiot ja muut digitaaliset objektit. Kyse on tieteellisessä tutkimustoiminnassa syntyvästä tiedosta. Laissa tarkoitettu tutkimusaineisto olisi tieteellistä tutkimusaineistoa, mikä edellyttää, että tieteenalakohtaisia menetelmiä ja muita lainalaisuuksia on sovellettu tutkimusaineiston aikaan saamisessa. Tutkimusaineistolla ei tarkoitettaisi tieteellisiä artikkeleita, joissa raportoidaan tieteellisen tutkimuksen tuloksena tehdyistä havainnoista ja kommentoidaan niitä.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa määriteltäisiin asiakirja siten, että asiakirjalla tarkoitetaan kirjallisen ja kuvallisen esityksen lisäksi sellaista käyttönsä vuoksi yhteen kuuluviksi tarkoitetuista merkeistä muodostuvaa tiettyä kohdetta tai asiaa koskevaa viestiä, joka on saatavissa selville vain automaattisen tietojenkäsittelyn tai äänen- ja kuvantoistolaitteiden taikka muiden apuvälineiden avulla. Määritelmä vastaisi julkisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaista asiakirjan määritelmää. Avoimen datan direktiivin 2 artiklan 6 kohdan mukaan asiakirjalla tarkoitetaan direktiivissä mitä tahansa tietosisältöä tallennusvälineestä riippumatta (paperilla tai sähköisessä muodossa tai äänenä, visuaalisessa muodossa tai audiovisuaalisena tallenteena) tai mitä tahansa tällaisen tietosisällön osaa. Ehdotettu määritelmä pitää sisällään direktiivin soveltamisalaan kuuluvat asiakirjat, mutta julkisuuslain mukainen muotoilu mahdollistaa sen, että direktiivin soveltamisalaan kuuluvia asiakirjojen säännellään kansallisesti yhdenmukaisesti.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa määriteltäisiin tutkimusaineiston julkaisija. Kyse olisi tutkijasta, tutkimusta harjoittavasta organisaatiosta tai tutkimusta rahoittavasta organisaatiosta, joka on asettanut tutkimusaineiston julkisesti saataville tietovaraston kautta lain 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

3 §. Tutkimusaineistojen uudelleen käyttö. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tutkimusaineistojen uudelleen käyttöä koskevasta pääsäännöstä, jonka mukaan tutkimusaineiston julkaisijan on sallittava tutkimusaineistojen käyttö kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin. Lain 1 §:n soveltamisalaa koskevat säännökset sekä 2 §:n määritelmät muodostavat yhdessä uudelleenkäytön edellytykset: tutkimusaineiston on oltava uudelleenkäytettävissä, kun se on julkisrahoitteista ja se on asetettu julkisesti saataville organisaatio- tai tutkimusalakohtaisen tietovaraston kautta. Sääntely vastaisi direktiivin 10 artiklan 2 kohdan pakottavaa sääntelyä.

Velvoite kohdistuisi tutkimusaineiston julkaisijaan, joka on määritelty lain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa. Toimijapiiri, jota velvoite koskee, on hyvin laaja. Yksittäinen tutkija, tutkimusta harjoittava organisaatio tai tutkimusta rahoittava organisaatio (myös viranomainen) voi tulla uudelleen käyttöä koskevan velvoitteen piiriin, mikäli tutkimusaineisto on julkisesti rahoitettu ja asetettu julkisesti saataville. Velvoite voi myös kohdistua näiden toimijoiden ryhmään, joka julkaisee aineiston yhdessä tai yhteisestä sopimuksesta. Lain soveltamisalaan voi tulla myös viranomaisen tekemä tai teettämä tieteellinen tutkimusaineisto, jos lain edellytykset julkisrahoitteisuudesta ja julkisesti saataville asettamisesta täyttyvät.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että tutkimusaineistojen uudelleen käytöstä ei saa periä maksuja. Säännöksellä pantaisiin täytäntöön direktiivin 6 artikla 6 kohdan b alakohdan pakottava sääntely. Säännös mak-

suttomuudesta soveltuisi myös julkisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuun viranomaisen asiakirjaan, joka ehdotetun lain 1 ja 2 §:n nojalla kuuluu lain soveltamisalaan.

4 §. Tutkimusaineistojen esitysmuodot. Pykälässä säädettäisiin siitä, missä muodossa tutkimusaineiston julkaisijan on asetettava asiakirjat saataville, kun niiden uudelleenkäyttö on sallittua ehdotetun lain nojalla. Tutkimusaineisto olisi asetettava saataville kaikissa jo olemassa olevissa tiedostomuodoissa ja kaikkina jo olemassa olevina kielitoisintoina. Tutkimusaineisto olisi lisäksi asetettava saataville sähköisessä ja yleisesti käytettävässä koneluettavassa muodossa kuvailutietoineen, mikäli tämä on tarkoituksenmukaista ja mahdollista ilman kohtuutonta vaivaa. Säännös vastaisi avoimen datan direktiivin 5 artiklan 1 ja 3 kohdan sisältämää pakottavaa sääntelyä, joka tulee sovellettavaksi tutkimustietoon 10 artiklan 2 kohdan nojalla. Tutkimusaineiston julkaisijalla ei kuitenkaan olisi velvoitetta luoda tai muuntaa asiakirjoja vaan velvollisuus asettaa asiakirja saataville koskisi ainoastaan olemassa olevia asiakirjan tiedostomuotoja ja kieliversioita. Koneluettavalla muodolla tarkoitettaisiin tiedostomuotoa, jonka rakenne mahdollistaa sen, että ohjelmistot pystyvät helposti yksilöimään, tunnistamaan ja poimimaan siitä tietoaineistoja, yksittäisiä tietoja sekä niiden rakenteita. Yleisesti käytettävällä muodolla tarkoitettaisiin jonkin standardin mukaista tai muun yleisesti käytössä olevan tiedostomuodon tai -rakenteen käyttöä. Kuvailutiedoilla tarkoitettaisiin tietoaineistoa kuvailevia tietoja tai metatietoja.

Tutkimusaineiston julkaisijalla ei olisi ehdotonta velvollisuutta asettaa asiakirjoja saataville pykälän edellyttämässä muodossa. Velvollisuutta asettaa asiakirjoja saataville tällä tavoin ei olisi, mikäli se ei olisi tarkoituksenmukaista tai mahdollista ilman kohtuutonta vaivaa. Toimijalle jätettävä harkintavalta perustuisi direktiivin 5 artiklan 3 kohtaan. Pykälä ei esimerkiksi merkitsisi velvollisuutta luoda tai muuntaa asiakirjoja tai toimittaa niistä otteita, jos tämä ei olisi mahdollista yksinkertaisin toimenpitein ja siitä aiheutuisi kohtuutonta vaivaa. Asiakirjan muuntaminen tiettyyn muotoon ei esimerkiksi olisi tarkoituksenmukaista, jos sen luonne tai sen sisältämän tiedon laatu tarkoittaisi, että muuntaminen vaikuttaa olennaisesti asiakirjan hyödynnettävyyteen tai sisältöön. Harkinta voisi myös tarkoittaa sitä, että asiakirja asetetaan saataville osin pykälän edellyttämällä tavalla. Esimerkiksi on mahdollista, että skannattu asiakirja voitaisiin asettaa saataville sähköisessä muodossa, mutta sen saattaminen koneluettavaan muotoon ei olisi mahdollista ilman kohtuutonta vaivaa, koska asiakirjaa ei voitaisi koneellisesti lukea tai muuntaa luotettavalla tavalla.

5 §. Syrjimättömyys ja tasapuolinen kohtelu. Pykälässä säädettäisiin tutkimusaineiston julkaisijan velvollisuudesta kohdella asiakirjoja hyödynnettäviä toimijoita syrjimättömästi ja tasapuolisesti. Asiakirjojen käytölle saisi asettaa vain sellaisia ehtoja, jotka ovat objektiivisia, oikeasuhteisia, syrjimättömiä ja yleisen edun mukaisen tavoitteen nojalla perusteltuja. Uudelleenkäytön ehdoilla ei saisi syrjiä toisiinsa verrattavissa olevia

käyttäjärhmiä. Pykälässä pantaisiin täytäntöön direktiivin 8 artiklan 1 kohdan sekä 11 artiklan 1 kohdan pakottava sääntely, jota sovelletaan tutkimustietoon 10 artiklan 2 kohdan nojalla.

6 §. Yksinoikeusjärjestelyjen kieltö. Pykälässä säädettäisiin yksinoikeusjärjestelyjen kiellosta, siihen kohdistuvista poikkeuksista sekä järjestelyjen julkaisua koskevista järjestelyistä. Sääntelyllä pantaisiin täytäntöön direktiivin 12 artiklan pakottava sääntely, joka soveltuu tutkimustietoon 10 artiklan 2 kohdan nojalla.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tutkimusaineiston julkaisijan ja kolmansien osapuolten väliset koskevat sopimukset eivät saisi sisältää uudelleenkäyttöä rajoittavia yksinoikeuksia. Lain soveltamisalalla yksinoikeusjärjestelyjen kieltö tulisi sovellettavaksi lähinnä silloin, jos julkisesti saataville asetettuun tutkimustietoon liittyisi kuitenkin sen hyödyntämistä koskevia sopimuksia ja yksinoikeusjärjestelyjä. Yksinoikeusjärjestelyjen saattaa esimerkiksi tulla ajankohtaiseksi, jos tutkimustoimijat myyvät julkisrahoitteista, julkisesti saataville asetettua tutkimusaineistoa hyödyntäviä palveluita. Creative Commons –käyttöluvat, esimerkiksi edellytys tekijän nimen mainitsemisesta aineistoja hyödynnettäessä, eivät ole laissa ja direktiivissä tarkoitettuja kiellettyjä yksinoikeusjärjestelyjä.

Poikkeuksena 1 momentin sisältämästä pääsäännöstä poiketen yksinoikeusjärjestely olisi kuitenkin sallittu, jos se olisi välttämätön yleistä etua koskevan palvelun tarjoamiseksi. Mikäli yksinoikeusjärjestely on otettu käyttöön tällaisen välttämättömän yleistä etua koskevan palvelun tarjoamiseksi, sen myöntämisperustetta olisi tarkasteltava uudelleen säännöllisesti ja vähintään kolmen vuoden välein. Yleistä etua koskevan palvelun käsite on EU-oikeuden yleishyödyllistä palvelua laajempi käsite. Tyypillisesti yleishyödylliset palvelut jaetaan yleisen taloudellisen edun mukaisiin palveluihin (esimerkiksi postipalvelut), muut kuin taloudellisen edun mukaiset palvelut (lakisääteiset sosiaaliturvajärjestelmät, poliisi- ja oikeuslaitos) sekä yleishyödylliset sosiaalipalvelut (sosiaaliturvajärjestelmät, työvoimapalvelut ja sosiaalinen asuntotuotanto). Yleistä etua koskevaan palveluun liittyvä yksinoikeus voisi tutkimusaineistojen osalta toteutua esimerkiksi tutkimuslaitoksen yksinoikeudella tutkimusaineistoon tutkimusaineistojen laadun ja luottavuuden turvaamiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että yksinoikeusjärjestelyt on asetettava julkisesti saataville yleiseen tietoverkkoon vähintään kaksi kuukautta ennen niiden voimaantuloa. Näiden järjestelyjen lopullisten ehtojen olisi oltava avoimia ja ne olisi asetettava julkisesti saataville yleiseen tietoverkkoon. Sääntelyllä pyrittäisiin läpinäkyvyyden ja avoimuuden kautta turvaamaan se, että yksinoikeusjärjestelyä koskevat perusteet ovat muidenkin arvioitavissa ja että yksinoikeusjärjestelyjä myönnetään vain poikkeustilanteissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lisäedellytyksistä avoimuuden ja läpinäkyvyyden turvaamiseksi tilanteissa, joissa oikeudellisten tai käytännön järjestelyjen tarkoituksena on tosiasiasa rajoittaa tai joiden voidaan olettaa rajoitettavan asiakirjojen saatavuutta uudelleenkäyttöä varten ilman varsinaisia yksinoikeusjärjestelyjä. Rajoituksia arvioitaisiin suhteessa muihin, kuin järjestelyyn osallistuviin tahoihin. Tutkimusaineiston julkaisijan olisi asetettava tällaiset oikeudelliset tai käytännön järjestelyt saataville yleiseen tietoverkkoon vähintään kaksi kuukautta ennen niiden voimaan tuloa. Järjestelyjen vaikutuksia tietojen saatavuuteen olisi tarkasteltava säännöllisesti ja joka tapauksessa joka kolmas vuosi. Tällaisten järjestelyjen lopullisten ehtojen olisi oltava julkisia ja ne olisi asetettava julkisesti saataville tietoverkossa.

7 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta.

3.6 Luonnokset lakiehdotuksiksi

3.6.1 Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 1 §:n 2 momentti,
muutetaan 19 §:n 2 momentti ja
lisätään lakiin uusi 24 a § ja 24 b § seuraavasti:

19 §

Tietoaineistojen sähköiseen muotoon muuttaminen ja saatavuus

Ottaen huomioon, mitä tiedonsaannista ja henkilötietojen suojasta erikseen säädetään, viranomaisen on huolehdittava, että tietoaineisto on saatavilla ja hyödynnettävissä yleisesti käytettävässä koneluettavassa muodossa kuvailutietoineen, jos tietoaineisto voidaan saattaa alkuperäisestä muodosta suoraan koneluettavaan muotoon. Tämän lain 24 § b:n 1 momentissa tarkoitettujen arvokkaiden tietoaineistojen on oltava saatavilla koneluettavassa muodossa.

24 a §

Tiheästi päivittyvän tiedon saatavuus

Tiedon on pyynnöstä oltava saatavilla teknisten rajapintojen avulla, heti tiedon keräämisen jälkeen ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona, jos:

- 1) tiedon saajalla on siihen erikseen laissa säädetty tiedonsaantioikeus ja oikeus käsitellä näitä tietoja;
- 2) tieto ei sisällä henkilötietoja;
- 3) tieto päivittyy tiheästi tai reaaliaikaisesti; ja
- 4) tieto on sisällöltään muuttuvaa tai nopeasti vanhenevaa.

Jos 1 momentin noudattaminen aiheuttaisi viranomaiselle kohtuutonta vaivaa taloudellisista tai teknisistä syistä, tiedon on oltava saatavilla sellaisella aikavälillä tai sellaisin tilapäisin teknisin rajoituksin, jotka eivät tarpeettomasti haittaa sen hyödyntämistä.

24 b §

Arvokkaiden tietoaineistojen saatavuus

Arvokkailla tietoaineistoilla tarkoitetaan sellaisia tietoaineistoja, joiden saatavuutta koskevista menettelyistä on säädetty [komission täytäntöönpanosäädöksillä] niiden taloudellisen tai yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi.

Arvokkaiden tietoaineistojen, joihin tiedon saajalla on erikseen laissa säädetty tiedonsaantioikeus ja oikeus käsitellä näitä tietoja, on pyynnöstä oltava saatavilla teknisten rajapintojen avulla. Tiedon on tarvittaessa oltava saatavilla myös useana kerralla ladattavana tiedostona.

Arvokkaista tietoaineistoista ja niiden saatavuudesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella sen mukaan kuin niistä Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään tai jollei toisin säädetä muualla lainsäädännössä.

3.6.2 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 16 §:n 2 momentti ja 34 §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisina kuin ne ovat 16 §:n 2 momentti laissa 385/2007 ja 34 §:n 1 momentin 5 kohta laissa 495/2005, ja

lisätään 34 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 495/2005, uusi 6 kohta seuraavasti:

16 §

Asiakirjan antamistavat

Viranomaisen ratkaisusta automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidetyn rekisterin julkisista tiedoista on oikeus saada kopio teknisenä tallenteena tai muutoin sähköisessä muodossa, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Samoin sähköisessä muodossa olevasta tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvistä julkisista asiakirjoista on oikeus saada kopio sähköisessä muodossa, jos asiakirja on sisällöltään nopeasti muuttuva tai vanhentuva eikä se sisällä henkilötietoja. Tietojen antaminen sähköisessä muodossa ja teknisenä tallenteena muusta julkisesta asiakirjasta on viranomaisen harkinnassa, jollei toisin säädetä. Videotallenteesta tai muusta vastaavasta tallenteesta, jolla on viranomaisen kuvaama kuulustelu tai muu tapahtuma, jossa henkilöä kuullaan, saa kuitenkin antaa kopion vain, jos tallenteesta kuultava henkilö siihen suostuu tai jos tallenteen sisältö huomioon ottaen on ilmeistä, ettei kopion antaminen johda hänen yksityisyyden suojansa loukkaamiseen.

[Huom. seuraavat arvokkaiden tietoaineistojen maksuja koskevat säännökset 34 ja 38 §:ssä ovat riippuvaisia komission täytäntöönpanosäädöksistä. Niiden tarvetta ja sisältöä arvioidaan uudelleen lausuntokierroksen jälkeen.]

34 §

Maksut

Asiakirjan antamisesta 9 ja 11 §:n nojalla ei peritä maksua, kun:

5) pyydetyn asiakirjan antaminen kuuluu viranomaisen neuvonta-, kuulemis- tai tiedotusvelvoitteen piiriin;

6) kysymys on julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 24 a §:n 2 momentissa tarkoitettusta arvokkaasta tietoaineistosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2021.

Tämän lain 34 §:n 1 momentin 6 kohtaa sovelletaan X.X.2023 alkaen arvokkaiisiin tietoaineistoihin, joiden antamisesta ovat tämän lain mukaan vastuussa:

1) xxxx;

2) xxxx;

X) xxxx.

Muihin arvokkaisiin tietoaineistoihin lain 34 §:n 1 momentin 6 kohtaa sovelletaan sen tultua voimaan.

3.6.3 Laki eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 § Soveltoamisala

Tätä lakia sovelletaan yhteisöihin, jotka toimivat

- 1) vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016, jäljempänä *erityisalojen hankintalaki*) 6-9 §:ssä määritellyillä toimialoilla
- 2) julkisen liikenteen harjoittajina rautateiden ja maanteiden julkisista henkilöliikennepalveluista sekä neuvoston asetusten 1191/69/ETY ja 1107/70/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen 1370/2007/EY 2 artiklan mukaisesti;
- 3) julkisen palvelun velvoitteita täyttävinä lentoliikenteen harjoittajina lentoliikenteen harjoittamisen yhteisistä säännöistä yhteisössä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen 1008/2008/EY 16 artiklan mukaisesti; tai
- 4) julkisen palvelun velvoitteita täyttävinä yhteisön laivanvarustajina palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteen soveltamisesta meriliikenteeseen jäsenvaltioissa (meriliikenteen kabotaasi) annetun neuvoston asetuksen 3577/92/ETY 4 artiklan mukaisesti.

2 § Julkiset yritykset

Tässä laissa tarkoitetaan julkisella yrityksellä sellaista yritystä, joka toimii 1 §:ssä tarkoitetuilla toimialoilla ja jossa julkisyhteisöt voivat käyttää suoraan tai välillisesti määräysvaltaa omistuksen, rahoitukseen osallistumisen tai yritykseen sovellettavien sääntöjen perusteella. Julkisyhteisöjen katsotaan käyttävän määräysvaltaa yrityksessä, jos niillä on suoraan tai välillisesti:

- 1) enemmistö yrityksen osakepääomasta tai muusta merkitystä pääomasta;
- 2) valvonnassaan yrityksen osakkeiden tai osuuksien äänimäärän enemmistö; tai
- 3) mahdollisuus asettaa enemmän kuin puolet yrityksen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä.

3 § Asiakirjat

Tätä lakia sovelletaan julkisen yrityksen asiakirjoihin, joiden tuottaminen on osa sellaista 1 §:ssä tarkoitettua toimialalla tarjottavaa palvelua, jota viranomaisen pitää yleishyödyllisenä ja jolle sen vuoksi on asetettu erityisiä julkisen palvelun velvoitteita lailla, asetuksella tai muulla yritystä sitovalla tavalla.

Tätä lakia ei sovelleta:

- 1) asiakirjoihin, jotka liittyvät välittömästi sellaiseen toimintoon, joka on vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 10 §:ssä tarkoitettulla tavalla vahvistettu suoraan avoimeksi kilpailulle markkinoilla, joille pääsyä ei ole rajoitettu;
- 2) asiakirjoihin, jotka ovat julkisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuja viranomaisen asiakirjoja;

- 3) asiakirjoihin, joihin kohdistuu kolmansien osapuolten teollis- ja tekijänoikeuksia;
- 4) asiakirjoihin, joiden saatavuutta on rajoitettu muussa laissa esimerkiksi liikesalaisuuksien, valtion turvallisuuden tai henkilötietojen suojelemiseksi.

Asiakirjalla tarkoitetaan tässä laissa kirjallisen ja kuvallisen esityksen lisäksi sellaista käyttönsä vuoksi yhteen kuuluviksi tarkoitetuista merkeistä muodostuvaa tiettyä kohdetta tai asiaa koskevaa viestiä, joka on saatavissa selville vain automaattisen tietojenkäsittelyn tai äänen- ja kuvantoistolaitteiden taikka muiden apuvälineiden avulla.

4 §

Asiakirjan uudelleenkäyttö

Julkisen yrityksen, joka sallii hallussaan olevan asiakirjan käytön kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin tai, jonka on sallittava hallussaan olevan asiakirjan tällainen käyttö lainsäädännön, kansainvälisten sopimusten, viranomaisen määräyksen tai muun sitä velvoittavan syyn nojalla, on noudatettava tämän lain säännöksiä asiakirjan käytön ehtoista ja asiakirjan saatavuudesta.

5 §

Asiakirjan antamistavat

Ottaen huomion, mitä henkilötietojen suojasta erikseen säädetään, asiakirjojen on oltava saatavilla kaikissa jo olemassa olevissa tiedostomuodoissa ja kaikkina jo olemassa olevina kielitoisintoina. Asiakirjojen on lisäksi oltava saatavilla sähköisessä ja yleisesti käytettävässä koneluettavassa muodossa kuvailutietoineen, mikäli tämä on tarkoituksenmukaista ja mahdollista ilman kohtuutonta vaihua.

6 §

Eräiden tietoaineistojen saatavuus

Arvokkailla tietoaineistoilla tarkoitetaan sellaisia tietoaineistoja, joiden saatavuutta koskevista menettelyistä on säädetty [komission täytäntöönpanosäädöksillä] niiden taloudellisen tai yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi.

Arvokkaiden tietoaineistojen on pyynnöstä oltava saatavilla teknisten rajapintojen avulla. Jos se on tarpeellista, näiden tietojen on oltava saatavilla myös useana kerralla ladattavana tiedostona.

Arvokkaista tietoaineistoista ja niiden saatavuudesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella sen mukaan kuin niistä Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään tai jollei toisin säädetä muualla lainsäädännössä.

Tiedon on pyynnöstä oltava saatavilla teknisten rajapintojen avulla, heti tiedon keräämisen jälkeen ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona, jos:

- 1) tieto päivittyy tiheästi tai reaaliaikaisesti; ja
- 2) tieto on sisällöltään muuttuvaa tai nopeasti vanhenevaa.

Jos 4 momentin noudattaminen aiheuttaisi julkiselle yritykselle kohtuutonta vaihua taloudellisista tai teknisistä syistä, tiedon on oltava saatavilla sellaisella aikavälillä tai sellaisin tilapäisin teknisin rajoituksin, jotka eivät tarpeettomasti haittaa sen hyödyntämistä.

7 § Maksut

Julkisen yrityksen on määriteltävä asiakirjojen antamisesta tai saatavilla olemisesta mahdollisesti perittävät maksut niin, että niistä muodostuvat tulot eivät tilikauden aikana ylitä asiakirjojen keräämisestä, tuottamisesta, jäljentämisestä, jakelusta ja tietojen varastoinnista aiheutuneiden kustannusten kokonaismäärää lisättynä kohtuullisella tuotolla. Kohtuullinen tuotto määritellään prosenttiosuutena aiheutuneista kustannuksista ja se saa olla korkeintaan Euroopan keskuspankin perusrahoitusoperaatioiden kiinteän koron määrä lisättynä viidellä prosenttiyksiköllä.

Jos asiakirjan antaminen tai saatavilla oleminen edellyttää asiakirjassa olevien liikesalaisuuksien suojaamista tai asiakirjan käsittelyä siten, että se ei sisällä luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja henkilötietoja, julkinen yritys voi lisätä 1 momentissa tarkoitettuihin kustannuksiin näistä toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset.

Edellä 6 §:ssä tarkoitettujen arvokkaiden tietoaineistojen on oltava saatavilla maksutta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan määritellä yleiset perusteet maksujen kokonaismäärän laske-
miseksi.

Julkisen yrityksen on etukäteen julkistettava asiakirjojen antamisesta perittävien maksujen tosiasialiset määrät sekä perusteet yleisessä tietoverkossa, jos tätä ei pidetä ilmeisen tarpeettomana.

8 § Syrjimättömyys ja tasapuolinen kohtelu

Julkisen yrityksen, on kohdeltava sen hallussa olevia asiakirjoja käyttäviä toimijoita tasapuolisesti. Julkinen yritys saa asettaa asiakirjojen käytölle vain sellaisia ehtoja, jotka ovat objektiivisia, oikeasuhteisia, syrjimättömiä ja yleisen edun mukaisen tavoitteen nojalla perusteltuja.

9 § Yksinoikeusjärjestelyt

Julkisen yrityksen ja kolmansien osapuolten väliset sopimukset eivät saa sisältää uudelleenkäyttöä rajoittavia yksinoikeuksia, ellei tämä ole välttämätöntä yleistä etua koskevan palvelun tarjoamiseksi. Yksinoikeuden myöntämisperustetta on tarkasteltava uudelleen säännöllisesti vähintään kolmen vuoden välein.

Yksinoikeusjärjestelyt on asetettava julkisesti saataville yleiseen tietoverkkoon vähintään kaksi kuukautta ennen niiden voimaantuloa. Näiden järjestelyjen lopullisten ehtojen on oltava avoimia ja ne on asetettava julkisesti saataville yleiseen tietoverkkoon.

Julkisen yrityksen on asetettava yleiseen tietoverkkoon saataville sellaiset oikeudelliset tai käytännön järjestelyt, joissa ei myönnetä yksinoikeutta, mutta joiden tarkoituksena on rajoittaa tai joiden voidaan olettaa rajoittavan asiakirjojen saatavuutta uudelleenkäyttöä varten muille kuin järjestelyyn osallistuville osapuolille. Nämä oikeudelliset tai käytännön järjestelyt on asetettava tietoverkkoon saataville vähintään kaksi kuukautta ennen niiden voimaantuloa. Julkisen yrityksen on tarkasteltava tällaisten oikeudellisten tai käytännön järjestelyjen vaikutuksia tietojen saatavuuteen säännöllisesti ja joka tapauksessa joka kolmas vuosi. Tällaisten järjestelyjen lopullisten ehtojen on oltava julkisia ja julkisen yrityksen on asetettava ne julkisesti saataville tietoverkossa.

10 § Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11 § Siirtymäsäännökset

Yksinoikeusjärjestelyjen, jotka ovat voimassa tämän lain tullessa voimaan ja joihin ei voida soveltaa 9 §:n 1 momentissa säädettyä poikkeusta, voimassaolo päättyy sopimuksen päättyessä ja joka tapauksessa viimeistään 17 päivänä heinäkuuta 2049.

3.6.4 Laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tutkimusaineistoon, joka on julkisesti rahoitettua ja jonka tutkijat, tutkimusta harjoittavat organisaatiot tai tutkimusta rahoittavat organisaatiot ovat asettaneet julkisesti saataville tietovaraston kautta.

Tätä lakia ei sovelleta asiakirjoihin, joihin kohdistuu kolmansien osapuolten teollis- tai tekijänoikeuksia tai jotka ovat muiden kulttuurilaitosten kuin kirjastojen, korkeakoulujen kirjastot mukaan lukien, museoiden tai arkistojen hallussa.

Julkisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin viranomaisen asiakirjoihin sovelletaan mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja julkisen hallinnon tiedonhallintalaissa säädetään, kuitenkin niin, että tutkimusaineiston maksuttomuuteen sovelletaan mitä tämän lain 3 § :n 2 momentissa säädetään.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *tutkimusaineistolla* digitaalisessa muodossa olevia asiakirjoja, jotka eivät ole tieteellisiä julkaisuja mutta jotka on koottu tai tuotettu tieteellisten tutkimustoimien yhteydessä ja joita käytetään näyttönä tutkimusprosessissa tai joita pidetään tutkimusyhteisössä yleisesti tarpeellisina tutkimustulosten validoimiseksi;
- 2) *asiakirjalla* kirjallisen ja kuvallisen esityksen lisäksi sellaista käyttönsä vuoksi yhteen kuuluiksi tarkoitetuista merkeistä muodostuvaa tiettyä kohdetta tai asiaa koskevaa viestiä, joka on saatavissa selville vain automaattisen tietojenkäsittelyn tai äänen- ja kuvantoistolaitteiden taikka muiden apuvälineiden avulla.
- 3) *tutkimusaineiston julkaisijalla* tutkijaa, tutkimusta harjoittavaa organisaatiota tai tutkimusta rahoittavaa organisaatiota, joka on asettanut tutkimusaineiston julkisesti saataville tietovaraston kautta.

3 §

Tutkimusaineistojen uudelleenkäyttö

Tutkimusaineiston julkaisijan on sallittava tutkimusaineistojen käyttö kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin.

Tutkimusaineistojen käytön on oltava maksutonta.

4 §

Tutkimusaineistojen esitysmuodot

Tutkimusaineiston julkaisijan on asetettava tutkimusaineisto saataville kaikissa jo olemassa olevissa tiedostomuodoissa ja kaikkina jo olemassa olevina kielitoisintoina. Tutkimusaineisto on lisäksi asetettava saataville sähköisessä ja yleisesti käytettävässä koneluettavassa muodossa kuvailutietoineen, mikäli tämä on tarkoituksenmukaista ja mahdollista ilman kohtuutonta vaivaa.

5 §

Syrjimättömyys ja tasapuolinen kohtelu

Tutkimusaineiston julkaisijan on kohdeltava tutkimusaineistoja käyttäviä toimijoita tasapuolisesti. Tutkimusaineistojen käytön ehtojen tulee olla objektiivisia, oikeasuhteisia, syrjimättömiä ja yleisen edun mukaisen tavoitteen nojalla perusteltuja.

6 §

Yksinoikeusjärjestelyjen kieltö

Tutkimusaineiston julkaisijan ja kolmansien osapuolten väliset tutkimusaineistoa koskevat sopimukset saa sisältää uudelleenkäyttöä rajoittavia yksinoikeuksia, ellei yksinoikeus ole välttämätöntä yleistä etua koskevan palvelun tarjoamiseksi. Yksinoikeuden myöntämisperustetta on tarkasteltava uudelleen säännöllisesti vähintään kolmen vuoden välein.

Yksinoikeusjärjestelyt on asetettava julkisesti saataville yleiseen tietoverkkoon vähintään kaksi kuukautta ennen niiden voimaantuloa. Näiden järjestelyjen lopullisten ehtojen on oltava avoimia ja ne on asetettava julkisesti saataville yleiseen tietoverkkoon.

Tutkimusaineiston julkaisijan on asetettava yleiseen tietoverkkoon saataville sellaiset oikeudelliset tai käytännön järjestelyt, joissa ei myönnetä yksinoikeutta, mutta joiden tarkoituksena on rajoittaa tai joiden voidaan olettaa rajoittavan asiakirjojen saatavuutta uudelleenkäyttöä varten muille kuin järjestelyyn osallistuville osapuolille. Nämä oikeudelliset tai käytännön järjestelyt on asetettava tietoverkkoon saataville vähintään kaksi kuukautta ennen niiden voimaantuloa. Tällaisten oikeudellisten tai käytännön järjestelyjen vaikutuksia tietojen saatavuuteen on tarkasteltava säännöllisesti ja joka tapauksessa joka kolmas vuosi. Tällaisten järjestelyjen lopullisten ehtojen on oltava julkisia ja ne on asetettava julkisesti saataville tietoverkossa.

7 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2021.